

III

DESPRÉS DE LA DESFETA DEL 1714: RECERCA DE NOUS CAMINS

Fins fa pocs anys hom creia que, acabada la Guerra de Successió, de mica en mica, els catalans s'havien anat conformant amb la pèrdua de llurs lleis i institucions. Semblava com si només s'hagués mantingut en ells la vocació mercantil i estiguessin, en canvi, disposats a castellanitzar-se en els altres aspectes. Però la investigació més recent ens comença a proporcionar dades que ens duen a creure que certes actituds i conviccions del poble català, que es manifesten clarament des de la gestació de la Guerra dels Segadors fins a l'onze de setembre del 1714, continuen ben vives durant tot el segle XVIII; no constituïran, per tant, cap redescobriments dels homes de la Renaixença. Es tracta d'unes actituds i d'unes conviccions que tenen, és clar, els seus alts i baixos i que, a través del temps, no sempre es troben expressades de la mateixa manera; ens adonem, però, que mai no s'esvaeixen. No es produeix cap mena d'amnèsia col·lectiva; no hi ha trencament amb el passat. Les actituds i les conviccions es mantenen; només varia la forma d'expressar-les.

Fins a l'onze de setembre del 1714, quan els catalans es referien a llurs lleis, a llurs institucions, a llur llibertat, ho feien amb l'orgull de qui està convençut de fruir, amb relació als habitants d'altres indrets, d'una situació de privilegi. La lluita que, llavors, els catalans menaven era per preservar llur peculiar manera d'existir com a comunitat nacional; i l'emprenien tots els estaments: el poble en general i les elits.¹ Els organismes estatals del Principat se'n feien ressò i, quan calia, dirigien la lluita.

És clar que les institucions catalanes estaven mediatitzades a causa de l'allunyament del monarca, que n'era un dels elements bàsics. El comte de Barcelona residia fora de Catalunya, lluny dels regnes de la Corona d'Aragó, identificat amb l'oligarquia de Castella, una oligarquia que tenia uns interessos que estaven contraposats amb els de la generalitat dels catalans. Precisament un dels factors que van empènyer Catalunya a favor

¹Una bona part de la noblesa catalana, a partir del segle XVI, no sempre demostrà gaire entusiasme en la defensa a ultrança de la llibertat de Catalunya; estava massa mediatitzada per la Cort de Madrid i veia alhora amb molta aprensió els aixecaments de protesta en contra dels qui amenaçaven les Constitucions i altres drets de Catalunya, ja que aquests aixecaments també significaven sempre, d'una manera més o menys explícita, la vindicació de nous drets per les classes populars.

de l'arxiduc Carles d'Àustria fou l'esperança de poder tenir altra vegada un monarca ben seu; així, a més de comptar de nou amb el funcionament ben arrodonit de les institucions estatals del Principat, el catalans podrien obtenir que, en certa manera, tot Espanya esdevingués seva; podrien estructurar-la, coherentment, d'acord amb el model federal de la Corona d'Aragó, i els habitants de totes les nacions hispàniques gaudirien d'uns majors drets individuals. De retop, els privilegis dels catalans esdevindrien més sòlids.

Conquerida Barcelona, ocupat tot el Principat pels exèrcits de Felip V, la lluita de guerrilles continua. Els *irredentistes* catalans segueixen combatent fins a l'any 1721 i, en determinades circumstàncies que els són favorables, arriben a controlar zones ben extenses, fins i tot alguna ciutat important. (Algunes de les trifulgues d'aquesta època queden, en part, reflectides en els fragments de les memòries de Francesc Gelat que transcriu més endavant.)² Al mateix temps, i fins i tot després de molts anys d'haver cessat la resistència armada, els catalans pressionen les Corts d'Europa per tal que siguin restituïdes a Catalunya les seves lleis i institucions estatals. En aquest sentit, són ben eloqüents el *Via fora als adormits* (1734)³ i el *Record de l'Aliança, fet al Sereníssim Jordi Augusto, Rei de la Gran Bretanya*. (1736)⁴ Però arriba un moment en què uns s'adonen i els altres intueixen que s'ha creat una situació que no permet de reprendre els plantejaments d'abans de la Guerra de Successió. Caldrà partir d'una realitat nova.

Catalunya ha estat vençuda en una guerra sense pietat. Els vencedors han imposat condicions duríssimes: han confiscat béns; han exigit impostos de tota mena; han calcinat viles, destruït masies, enderrocat castells; dins Barcelona mateix, han construït una ciutadella per mantenir sotmesa amb les armes la capital del Principat. Un gran nombre de gent ha estat empresonada; moltíssims ciutadans s'han hagut d'exiliar. Els morts es compten per milers. Tots els càrrecs de confiança han estat ocupats per castellans o bé, els menys importants, per botiflers.⁵

La incorporació de Catalunya al Consell de Castella, en consolidar-se, obliga a un total replantejament de les possibilitats de supervivència de les

²Vegeu mes endavant, pàg. 299-302.

³Vegeu pàg. 302-306.

⁴Vegeu pàg 306.

⁵Nom que rebien els catalans partidaris de Felip V.

formes de vida de la col·lectivitat catalana. L'estira-i-arrotonsa de les discussions de les Corts, el pacte, les Constitucions, els Usatges, tot el que durant segles havia esdevingut la resultant de les condicions peculiars de la terra catalana i del desplegament històric, damunt d'ella, dels seus habitants -una resultant que, al mateix temps, condicionava i emmotllava la fisonomia del país cara al futur-, s'ha enfonsat. Catalunya s'ha convertit en una terra a la qual ja no es deixa fer la seva gerra.⁶

Els catalans supervivents es movien desorientats, abatuts. Però, avui dia, ja disposem de prou elements de judici per saber que no romanien resignats. El que passava era que, a causa de les circumstàncies, els era difícil d'expressar els seus anhels i les seves inquietuds; malgrat que només els era possible d'una manera molt velada, i gairebé sempre únicament a través dels personatges mes o menys botiflers, quan en tenien avinentesa feien sentir la seva veu reivindicativa. I, de tant en tant, adoptaven alguna actitud de protesta força espectacular, com en les revoltes dels anys 1766, 1770 i 1789.

Acabada la Guerra de Successió amb la victòria de Felip V, queden dissolts les Corts, la Generalitat i el Consell de Cent, són suprimides les duanes entre Catalunya i altres terres peninsulars. Són abolits els sistemes fiscal i monetari catalans, s'imposa la llengua castellana en l'administració pública de Catalunya, s'extingeixen totes les Universitats del Principat per substituir-les per una de sola: la de Cervera.

⁶Avui dia, hom diu més correntment que «cada terra fa sa guerra». Sembla, però, que la forma genuïna d'aquest adagi és la de «cada terra fa sa gerra», ja que les gerres es fan de terra, d'argila; i cada argila, cada terra, té unes característiques pròpies.

Oficialment, Espanya ha quedat unificada: «Habiendo con la asistencia divina de mi causa pacificado enteramente mis armas el Principado de Cataluña, tocaba a mi soberanía establecer gobierno en él», llegim en el «*Real Decreto... sobre el establecimiento y nueva Planta de Gobierno de Cataluña.*»⁷ Tanmateix, junt amb les diferències geogràfiques, de llengua i de costums, que no es poden modificar per decret, subsisteixen unes diferents estructures econòmiques, conseqüència dels condicionaments històrics. I aquesta diferència d'estructures no solament no s'esborrarà col·locant més o menys en un mateix pla Castella i Catalunya, sinó que, al contrari, s'aguditzarà.

Catalunya ha perdut la seva llibertat i ha quedat arruïnada, però li resta el pòsit acumulat per les successives generacions que havien creat unes formes de vida col·lectiva. Malgrat que ara són sotmeses a forta pressió, aquestes formes de vida continuen vives i en moviment; s'obriran pas per allà on puguin.

Fidels a la seva llarga tradició mercantil, els catalans arribaran a compensar alguns dels desavantatges que es deriven de la submissió al Consell de Castella. A conseqüència de la Nova Planta, els catalans quedaven sotmesos a tota mena d'impostos arbitraris, els seus béns romanien indefensos, gairebé a l'encant; amb tot, pel fet de desaparèixer la frontera i, amb ella, les duanes que separaven el Principat d'altres terres peninsulars, els catalans aniran penetrant arreu d'Espanya i, de mica en mica, s'hi organitzaran un rendible comerç. (La penetració metòdica tindrà lloc a partir del primer terç del segle XIX.)

D'altra banda, si la Guerra de Successió s'hagués acabat amb la victòria de l'arxiduc Carles d'Àustria els catalans haurien tingut, automàticament, lliure accés a Amèrica. Amb la derrota, encara passaran molts anys abans no hi puguin anar legalment; però, ja que Catalunya ha quedat convertida en una prolongació de Castella, arribarà un moment en què els catalans hauran de tenir accés legal a les Amèriques i, gràcies a la tradició mercantil viva en ells, hi organitzaran importants negocis.

Mentrestant, Castella continuava amb la seva tradició bàsicament ramadera i agrària, immobilitzada per la mentalitat de la seva oligarquia latifundista. Així és que, si amb la fórmula d'un rei, una llei i una moneda s'anul·laven gairebé totes les diferències legals entre Catalunya i Castella, la diferència

7

Novísima Recopilación, libro V, título IX. Vegeu Ferran Soldevila: Història de Catalunya, pàg. 1.183.

de les estructures econòmiques cada dia s'accentuarà més. A l'immobilisme castellà correspondrà una Catalunya llançada a un notable desenvolupament industrial. I aquesta diferència d'estructures econòmiques contribuirà a mantenir vives totes les altres diferències; aguditzarà les incompatibilitats i provocarà els xocs que, inevitablement, en deriven.

Molts anys després del Decret de Nova Planta, els catalans encara tenen l'esperança de recuperar la llibertat perduda. Un dels documents que ens ho destaca d'una manera més clara és el *Via fora als adormits* (1734). Com en tants textos, hom continua recalcant que Catalunya constituïa «un Comtat de Sobirania sostinguda per Carlos Magno». S'insisteix, també, a posar en relleu l'expansió catalana durant l'edat mitjana, fent notar que aquesta política expansiva del Principat «ha portat els seus Comtes a ser Reis d'Aragó i Castella»; com a conseqüència, «després dels Gots sola la successió masculina de dits Comtes (...) ha dominat Espanya»; aquesta sobirania catalana «ha durat nou segles enters». Tot referint-se a les antigues glòries catalanes, s'afirma que «la sola violència que confon los drets de la monarquia vol estingir lo de Catalunya -en càstig d'haver-se aquesta resistit a la tirania d'Espanya, i a la idea d'acabar la llibertat d'Europa-». Si Espanya no pot estructurar-se a l'estil de l'antiga Corona d'Aragó, caldrà cercar altres solucions. Tot repetint que «ni és sols Catalunya la que demana Justícia, perquè al·leguen sos justos motius Aragó i València», hom proposa de dividir «lo continent d'Espanya en tres dominis separats». L'un fóra el de Portugal junt amb Galícia; l'altre, el de les Castelles amb Lleó, Extremadura, Andalusia i Astúries; el tercer, constituït regne o bé república, comprendria: Aragó, València, Balears i el Principat, el qual recuperaria els territoris catalans incorporats a França, el regne de Múrcia que «fou conquistat, o deslliurat dels moros, per lo Conqueridor Rei En Jaume», Navarra, que «pertany a Aragó per Ferran el Catòlic», i «los Senyorijs de Biscaia, Guipúscoa i Alaba», que «foren lliures i són lliures, i així millor s'ajustarien a dita Corona d'Aragó, amant perpètua de sa justa Llibertat»; els territoris basco navarresos del nord del Pirineu quedarien units als del sud. Aquesta nova confederació, «Regne o República», de la qual formarien part els catalans, pactaria una aliança amb Portugal, per tal de preservar-se mútuament dels intents d'annexió de part de Castella. Queda, però, una tercera solució:

«Diré, per acabar mos projectes, que cap dificultat impediria la conservació d'una República lliure del Principat de Catalunya en sa integritat antiga; fortificat aquest en los Pirineus amb Rosselló, Conflent i Cerdanya.»

Finalment, hom fa referència a 200 sonets, en els quals l'autor «elogiant *i cuori Spartani nella difesa di Barcellona*», increpa «a quants abandonaren aquella Ciutat a sa ruïna». I procura «despertar amb la present guerra a tots los antics Aliats de l'Emperador, a fin de que sa prudència, prevenint la pròpia llibertat, procuri la de Catalunya, Aragó i València, que perderen en la guerra d'Espanya».⁸

El *Record de l'Aliança, fet al Sereníssim Jordi Augusto, Rei de la Gran Bretanya*, insisteix en molts dels mateixos punts. Recorda a Anglaterra l'aliança pactada «per la llibertat de Catalunya» i demana que sigui reactualitzada. Aquest document, signat per «lo Principat de Catalunya i la Ciutat de Barcelona», duu la data del gener del 1736, any que, hi llegim, és el que fa «22 de nostra esclavitud».⁹

Deu anys després, per les memòries de Bellsollell de la Torre, podem veure que Felip V ha mort (1746) essent un «mal rei pels catalans».¹⁰

Baldiri Reixach, en les *Instruccions per l'ensenyança de minyons* (1749), expressa ben clarament que la llengua que els catalans han d'aprendre més bé és la seva; entre altres motius, perquè, gràcies a certes qualitats que posseeix la llengua catalana, «els catalans fàcilment entenen les nacions estrangeres i amb facilitat aprenen a parlar son llenguatge.»¹¹

L'any 1754, Pere Salses i Trilles, en el «Pròleg» al seu *Promptuari moral-sagrat*, demana al lector que continuï fidel a la llengua catalana. Si no ho feia així, no solament agreujaria «l'edat passada», sinó que, «en especial», agreujaria «l'edat venidera», ja que intentaria de llevar-li «mestres que l'ensenyien, llums que l'il·lumínien i ulls que la dirigesquen».¹²

El 1760, pràcticament desapareguda la generació que prengué part en la Guerra de Successió, els seus descendents, que coneixen la dificultat de reconstruir la Catalunya lliure que es va extingir amb el Decret de Nova Planta, intentaran, almenys, de donar una estructura més adient a la monarquia dels Borbó. Malgrat que els qui ho propugnen oficialment són

⁸Vegeu pàg. 302-306.

⁹Vegeu pàg 306.

¹⁰Vegeu pàg 307.

¹¹Vegeu pàg 308.

¹²Vegeu pàg 308.

persones afectes a la política iniciada per Felip V (si no fos així no haurien pogut obtenir els càrrecs que ocupen), demostrin ésser ben conscients de l'existència, a Espanya, de diferents nacionalitats, i del greu perjudici que significa per als pobles de l'antiga Corona d'Aragó haver-se de regir per les lleis de Castella. En una «Representació» (Moreu-Rey en diu, molt encertadament, «Memorial de greuges» del 1760) lliurada a Carles III, els diputats de la Corona d'Aragó fan avinent al monarca:

«La diferència de govern i de les lleis municipals dels regnes d'Espanya no s'oposa en absolut a la sobirania vostra, ni a la unió entre els vostres vassalls, ni a la veritable política; al contrari, la mateixa política, la prudència i la mateixa raó natural dicten que, essent diferents els climes de les regions i els caràcters dels habitants, han d'ésser diferents llurs lleis, per tal que el tot sigui ben ordenat i el cos d'aquesta monarquia esdevingui feliç.»

Recorden que la Corona d'Aragó s'estructurà, precisament, d'aquesta manera, amb gran profit de tots el pobles que en formaven part. En referir-se als desavantatges que ara pateixen els «nadius de la Corona d'Aragó», fan notar que «els seus quatre reialmes equivalen a la tercera part d'Espanya -si excloem la Cort, que és pàtria comuna de tots-».

Veiem, doncs, que en un document oficial adreçat al rei, en considerar que la Cort -Madrid- «és pàtria comuna de tots», queda dit, d'una manera implícita, que en el conjunt de la monarquia existeixen diverses pàtries; al mateix temps, en considerar la Cort al marge i per damunt de les respectives pàtries de cadascú, els signants del document sembla que volen suggerir que, en la nova monarquia federal que preconitzen, cap poble no hauria de tenir ni la més lleugera hegemonia damunt els altres. La Cort, únic lligam entre les diferents pàtries, seria l'única pàtria que existiria en comú.

Trobem, també, en aquest «memorial de greuges», una contundent reivindicació de la llengua catalana:

«A les Amèriques, on els nadius, segons es diu, no són capaços per al ministeri eclesiàstic, els rectors han d'entendre i parlar la llengua de llurs feligresos. I els camperols de Catalunya i València -on s'ha donat el cas d'haver-se arribat a atorgar rectories a sacerdots que no n'entenen la llengua-, ¿han de ser més maltractats que els indígenes americans?»

Resumint aquest document, i cenyint-nos al cas de Catalunya, podríem dir que el que s'hi propugna és la fórmula que, gairebé un segle i mig després,

es convertirà en lema del catalanisme: «Catalunya per als catalans!», juntament amb la creació d'una lliure convivència entre totes les nacions hispàniques, de les quals seria àrbitre neutral la Cort.¹³

L'any 1767, Francesc Romà Rossell, si bé encara amb més precaucions que les que s'adopten en el «*Memorial de greuges del 1760*», en el *Proyecto del Abogado General del Público*, denota la mateixa preocupació.¹⁴

Un any, després, el mateix Francesc Romà Rossell ens testimonia que hom continua tenint consciència de la diferència de mentalitat entre Castella i Catalunya.¹⁵

Seguint la mateixa tendència (si bé usant el concepte de Nació en el sentit d'Estat, alteració del lèxic que cada dia esdevindrà més freqüent), en el *Discurso sobre Agricultura, Comercio e Industria* (1780), se'ns recorda que, ja que cada Província té les seves característiques, s'ha de regir per unes normes apropiades a la seva especial idiosincràsia.¹⁶

Tot citant Baumgarten, P. Conard ens assenyala que a les Corts del 1789 els diputats dels «Ajuntaments catalans», malgrat que fan constar la seva lleialtat a la dinastia, s'anomenen diputació de la província de Catalunya, invoquen el record de l'antiga autonomia i aprofiten tota avinentesa per a fer ressaltar orgullosament l'activitat, la laboriositat i el coratge de llurs compatriotes. En nota a peu de pàgina, destaca com a molt encertada la reflexió següent, de Baumgarten: «On aimait à mettre fièrement la Catalogne en opposition avec les autres provinces».¹⁷ Si recordem que aquest any (1789) fou precisament el dels *rebomboris del pa*, veurem en l'actitud dels representants dels Ajuntaments de Catalunya una nova dada a favor de la tesi d'Enric Moreu-Rey, que detecta, en les revoltes catalanes d'aquella època, el sentiment de col·lectivitat diferenciada i sotmesa, íntimament entrelligat amb el de protesta contra la misèria.¹⁸

¹³Vegeu pàg. 310-316.

¹⁴Vegeu pàg.316-318.

¹⁵Vegeu pàg. 319.

¹⁶Vegeu pàg. 321.

¹⁷P. Conard: *Napoléon et la Catalogne*, París 1910, pàg. 13-14.

¹⁸Enric Moreu-Rey: *Revolució a Barcelona el 1789*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1967.

El 1796, en el «Diario de Barcelona», intervenint en una polèmica sobre ortografia catalana, *Mossèn Enric Poruc* declara en evocar un seu antic mestre:

«A él debo algunas noticias, que desde entonces me han quedado en la memoria, como la de la antigüedad de la lengua catalana, de haber sido por muchos siglos la lengua de la corte de los reyes y del aprecio que de ella, como de la más bella, florida y general, hicieron los ingenios más delicados de Europa.»¹⁹

Durant tot aquest temps, els catalans continuen recordant allò que foren abans de la Nova Planta; llur memòria s'esplaia, sobretot, en les èpoques de més puixança; i d'aquest record van destacant dues enyorances que es transformen en força motriu i lema del futur: llibertat i progrés. Fins i tot homes com Antoni de Capmany, per molt integrats que estiguin en la monarquia de la Nova Planta, tot furgant en el passat mentre laboren cara al futur, ens mostren clarament que Catalunya manté ben viva la consciència de comunitat ètnica diferenciada.²⁰ Aquesta consciència, si bé quasi mai no pot ser expressada amb claredat, també la trobem viva en institucions tan mediatitzades com és ara *l'Acadèmia sense nom* (1729-1752) i la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, fundada el 1752.

Malgrat que, atenint-se a les circumstàncies polítiques, s'havia acordat que els acadèmics usarien la llengua castellana, *l'Acadèmia sense nom* manifesta, de seguida, un viu interès pel català. Tot just fundada, el Dr. Segimon Comes, que n'és el primer president, fa un discurs no pas en l'idioma que l'acadèmia ha adoptat com a oficial, sinó en llatí; i la seva dissertació té precisament com a objectiu bàsic l'enaltiment de les lletres catalanes i l'evolució dels antics Jocs Florals.²¹ El mateix D. Segimon Comes va ser encarregat de redactar unes normes ortogràfiques per als treballs que l'Acadèmia volia realitzar en català.²²

¹⁹Antoni Comas: *Les excel·lències de la llengua catalana*, Rafael Dalmau, Ed., Barcelona 1967, pàg. 21.

²⁰Antoni de Capmany: la seva obra, en general, i d'una manera especial: *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, 4 vols., 1779-1792; reedició, en 3 vols., Ed. Teide, Barcelona 1963.

²¹Antoni Comas: *Història de la Literatura Catalana*, volum IV

²²Ibid.

L'any 1752, trobem que els acadèmics elaboren, amb molts de detalls, un ambiciós projecte d'Història de Catalunya.²³ El 1756 és publicat el primer volum de *Memòries de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*: el marquis de Llió, Josep de Mora i de Catà, en un extens treball de crítica històrica -*Observaciones sobre los principios elementales de la historia*-, es refereix amb entusiasme a l'antiga esplendor del català.²⁴ La mateixa Acadèmia, l'any 1769, aprova el projecte d'un «perfecte» diccionari de la llengua catalana.

L'any 1792, trobem una proposta d'Anton Francesc Tudó que cal meditar detingudament. En aquesta proposta hi ha la frase següent:

«A fin de que con igual esmero vuelva a florecer nuestra literatura catalana que por tan desgraciado evento ha quedado sepultada su memoria con justo sentimiento de los amigos del país, a que nos estrecha hoy más esta obligación cuando nuestras fábricas y manufacturas se encuentran a mayor altura.»²⁵

Adonem-nos de com hom lliga el redreçament econòmic de Catalunya amb el redreçament de la literatura catalana.

L'any 1795 es publica el bisetmanari «El Correo de Gerona», influït per les idees enciclopedistes, una part del qual està dedicat a la història medieval catalana: hom hi exalta el passat gloriós de Catalunya i el comportament dels seus monarques.²⁶

El 1804, l'Acadèmia de Bones Lletres té la intenció d'editar un setmanari en català; i tenia, des de temps, el propòsit de traduir els antics cronistes catalans i les Constitucions de Catalunya.²⁷ Trobem, a més, que el català era conreat amb insospitada freqüència.

Aquestes dades, però, no són ni de bon tros exhaustives. Una relació detallada de les comunicacions sobre els més variats aspectes de la història de Catalunya, presentades a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona,

²³Ibid.

²⁴Ibid. i Les excel·lències de la llengua catalana, pàg. 20.

²⁵MM 20 29 Bib. Universitat de Barcelona, Prov. Fl. 111. Vegeu A. Comas, Història de la Literatura Catalana.

²⁶Lluís M. de Puig i Oliver: El pensament polític de Tomàs Puig (Tesina).

²⁷Ibid.

acabaria de confirmar fins a quin punt no hi havia hagut cap mena de trencament amb el passat i com aquest passat es convertia en força motriu de noves empreses.

L'Acadèmia, malgrat els condicionaments en què es movia i la manca de recursos econòmics que sempre hagué de patir, no podia defugir el fet de pertànyer a una comunitat ètnica determinada. Però el que més ens revela que, entre, els catalans, existia la consciència de comunitat diferenciada és el fet que, al final del segle XVIII, l'Acadèmia no fos gaire benvista per diverses tertúlies i grups, com per exemple, el de «Comunicació literària», els quals exigien una actitud molt més decidida. N'hi havia que volien l'ús exclusiu del català.²⁸

No ens pot sorprendre, per tant, que, l'any 1806, un viatger que ha recorregut gairebé tot Catalunya, Jaume Villanueva, escrigui: «No hay en Cataluña biblioteca grande ni pequeña donde no se halle un ejemplar de la obra titulada *Marca Hispanica*. Prueba evidente de la loable costumbre de estos naturales por saber las antiguallas civiles y eclesiásticas de su patria. (...) La *Marca Hispanica*, a pesar de sus nulidades y de las injurias que hace al honor español, ha sido comprada por los catalanes, por no hallar otra cosa en que se cebe su afición a la antigüedad.»²⁹

Ni que aquest mateix autor, queixós en constatar que la llengua catalana continua cultivant-se, comentí:

«Esta manía han fomentado ciertos literatos de grande opinión en este país. Uno de ellos, que murió hace poco, al catalán que le escribía en castellano no contestaba ni aun leía la carta.»³⁰

Cau, doncs, dintre la lògica de l'ambient que existia al país -una part del qual n'era conscient, mentre l'altra el vivia d'una manera instintiva- l'actitud de l'Ajuntament de Barcelona d'enviar un delegat a Baiona (1808);³¹ i la de la Junta Suprema del Principat (1810).³²

²⁸Id.

²⁹Viage literario a las Iglesias de España. Viage a la Iglesia de Vique, año 1806, VI, València 1821, pàg. 233.

³⁰op. cit., VIII, pàg. 101.

³¹Vegeu pàg. 325-326.

³²Ibid., pàg. 330-331.

I no té res d'estrany que, fins i tot Antoni de Capmany, l'any 1808, escrigui en referir-se a la lluita contra els exèrcits de Napoleó:

«¿Qué sería ya de los españoles si no hubiera habido Aragoneses, Valencianos, Murcianos, Andaluces, Asturianos, Gallegos, Extremeños, Catalanes, Castellanos, etc.? Cada uno de estos nombres inflama y envanece, y de estas pequeñas naciones se compone la masa de la gran Nación (...).»³³

I que, l'any següent, faci l'elogi de les institucions de l'antiga Corona d'Aragó.³⁴ I que Felip Aner i d'Esteve, a les Corts de Cadis (1811), defensi la integritat del territori de Catalunya i afirmi que ningú no és capaç de fer que els catalans oblidin que ho són;³⁵ i que Jaume Creus Iligui el concepte de veritable llibertat al de les Corts Catalanes.³⁶

I, sobretot, que Tomàs Puig i Puig, en documentar les autoritats franceses sobre l'organització futura del Principat, tot referint-se a l'abolició de les lleis i de les institucions catalanes per part de Felip V, aconselli que hi siguin establertes unes institucions polítiques pròpies, de caire liberal, semblants a les que hi havien existit abans del Decret de Nova Planta, la qual cosa serà vista pels catalans amb entusiasme. Tomàs Puig, bo i referint-se al temperament actiu dels catalans, a la seva aptitud mercantil, a l'elevat grau d'industrialització que han assolit per al seu país i al fet de posseir, com a col·lectivitat diferenciada, una llengua pròpia, diu que a Catalunya, tant si es constitueix en estat independent com si és incorporada a França, no hi ha de restar res que faci referència a Espanya, i recomana que, per interès de França i de Catalunya i per la consolidació del sistema federatiu d'Europa, hom impedeixi que Espanya sigui una potència poderosa.³⁷

³³Ibid., pàg. 327.

³⁴Ibid., pàg. 327-328.

³⁵Ibid., pàg. 332.

³⁶Ibid., pàg. 333.

³⁷Lluís M. de Puig i Oliver, op. cit.

Coneixedors de l'ambient que es respirava al Principat, els dirigents de la Revolució francesa posaran molta atenció a tot el que hi succeeix. Un agent especial, Roberts Pierre (durant molt de temps hom va creure, erròniament, que es tractava de Robespierre), es disposa a travessar els Pirineus amb un exemplar de les *Constitucions de Catalunya*.³⁸ El 2 de novembre de 1792 es trobava a Perpinyà. El van seguir altres agents revolucionaris, entre ells M. Tabau i Pierre Nicolas Chantreau, aquest darrer, autor de les *Lettres écrites à Barcelona à un zelateur de la liberté qui voyage en Allemagne* (París 1792).³⁹

En plena Guerra Gran, Couthon preconitzava «fer de Catalunya una petita República independent.»⁴⁰ I el general Dugommier escrivia a la seva *Mémoire sur la Catalogne*:

«Els catalans són braus, actius, treballadors, enemics d'Espanya; han estimat sempre la llibertat; i quan veuran que s'hi ajunta la igualtat, aquesta reina de les nacions, de seguida s'uniran als qui combaten per aquests principis.»⁴¹

Des de París, el convencional rossellonès Llorenç Delcasso, que parla català i coneix Catalunya des de la infantesa, tot proposant (19 de maig de 1794) al Gran Comitè de Salut Pública la invasió total del Principat i la seva annexió posterior a França, posa en relleu «que els catalans esperen recuperar els seus privilegis que sempre els han oposat als espanyols.»⁴²

Quan les tropes de Napoleó entren al Principat, altra vegada els francesos estan atents al fet diferencial català. Estableixen un Govern de Catalunya i existeix el propòsit de retornar la seva antiga esplendor a la llengua catalana. El «Diario de Barcelona» passa a ser el «Diari de Barcelona i del Govern de Catalunya» (18 de març de 1810), després, «Diari del Govern de Catalunya i de Barcelona». El 19 de març publicava la proclama (signada el

³⁸Obres catalanes de Miquel dels Sants Oliver: Catalunya en temps de la Revolució Francesa, «Il·lustració Catalana», Estampa de la Renaixença, Barcelona s.d., pàg. 59-63. Emili Vigo, en «Revista de Catalunya», París, octubre-desembre 1947.

³⁹Miquel S. Oliver, op. cit., pàg. 66-67.

⁴⁰P. Conard, op. cit., pàg. 23-24.

⁴¹J.-M. Fervel: Campagnes de la Révolution Française dans les Pyrénées Orientales, París 1851-1853, vol.II, pàg. 90.

⁴²Emili Vigo: La política catalana del Gran Comitè de Salut Pública, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1956, pàg. 34.

dia 18) dirigida pel general Augereau, duc de Castiglione, als catalans. S'hi exalten les antigues glòries del Principat:

«Sí, vencedors d'Atenes i Neopàtria: se va a restablir vostre antic comerç d'Orient. La pàtria catalana va a renéixer de les seves cendres.»

I acaba prometent:

«Catalans: jo consagraré les mies vetlles i treballs per la vostra felicitat. Entreu en l'ordre, auxilieu-me amb els vostres esforços. Jo reuniré al redor meu tots els homens virtuosos e il·lustrats de la vostra pàtria; jo m'ocuparé incessantment a corregir tots los desordres, i vos procuraré la prosperitat de què és susceptible vostre sòl i ingeni. En això se funden vostre interès, els meus vots i la mia glòria.»⁴³

I el cas és que, fins i tot en el període de màxim afrancesament, quan l'any 1812 és consumada l'annexió «de facto» de Catalunya a l'Imperi francès, les noves forces d'ocupació són respectuoses amb certs trets característics del poble català. Una de les figures més destacades del Règim civil napoleònic a Catalunya, el baró de Gérando, insisteix per tal que els codis francesos siguin traduïts al català i no pas al castellà i, en consideració de l'arrelament popular de les lleis i costums jurídics catalans, fent una excepció en el comportament de Napoleó i el seu aparell administratiu, ajornen l'aplicació del Codi napoleònic i de les lleis annexes. A més, la jurisprudència sempre va ser exercida per catalans.⁴⁴

Tant a la Guerra Gran com a la guerra napoleònica, sobretot en aquesta darrera, el Principat arribà a organitzar-se en estat quasi sobirà. La Junta Superior del Principat (antinapoleònica) es considerava representant de les antigues Corts catalanes i declarava caducada l'autoritat Judicial del Consejo de Castilla i de la Real Audiència de Barcelona; i va procedir a la creació d'un tribunal català de justícia. Pensava en la conservació de les lleis catalanes existents i en la possible restauració de les abolides.⁴⁵

⁴³La Premsa catalana del vuitcents I, a cura de J. M. Miquel i Vergés, Ed. Barcino, Barcelona 1937, pàg. 55-64.

⁴⁴Lluís M. de Puig i Oliver, op. cit.

⁴⁵Jaume Vicens i Vives: Moments crucials de la Història de Catalunya, Barcelona 1962, pàg. 284-285.- J. Carrera Pujal. Historia Política de Cataluña en el Siglo XIX, VII, Barcelona 1958, pàg. 67.

Hi hagué molts afrancesats, però el principal entusiasme va anar dirigit contra els francesos, malgrat totes les promeses. França retenia el Rosselló, i el Rosselló només podia ser recuperat derrotant França. A més, França era l'enemic tradicional i, com a aliada, durant la Guerra dels Segadors (1640-1654), va deixar quasi pitjor record que com a enemiga. I el rei que havia subjectat Catalunya al Consejo de Castilla era francès; i va conquerir-la amb l'ajuda dels exèrcits francesos. I encara existien altres factors que no han d'ésser minimitzats: un d'ells, la por que els catalans no fossin mobilitzats per incorporar-se a l'exèrcit francès d'operacions als diferents fronts europeus, tal com ja s'havia fet amb els ciutadans d'altres països, a l'època de Napoleó; el fanatisme religiós: la influència del clergat era molt gran, i els capellans predicaven la guerra contra França, en nom de Déu. Els francesos eren els infidels. Però ni en els afrancesats ni en els enemics de França no cedia l'antagonisme envers Castella. El Govern de Madrid tenia por d'armar els catalans; no se'n fiava. I els catalans només volien lluitar en unitats catalanes, amb comandament català. Les invectives contra els castellans seran tan dures com les adreçades contra els francesos.⁴⁶

Malgrat el gran nombre de col·laboradors amb què va comptar Napoleó al Principat, no assolí d'ofegar les suspicàcies de la majoria dels catalans. El general francès Foy va donar la interpretació d'aquest fenomen:

«Catalunya és menys una província d'Espanya que un petit Estat sotmès al ceptre dels monarques catòlics. Tenen uns altres costums, una altra llengua, una organització social diferent de la de Castella. (...) Enlloc més de la Península no se sent tanta set de llibertat i d'independència ». Però, al mateix temps, «enlloc els pares no transmeten als fills més odi als francesos, veïns seus. Els retreuen d'haver-los arrossegats, durant el segle XVII, a contínues revoltes contra els reis d'Espanya i d'haver-los abandonats, després, al ressentiment d'un amo ultratjat. No els perdonen d'haver-los impost, a principis del segle XVIII, el rei que ha humiliat el seu orgull i destruït els seus privilegis.(...)»⁴⁷

Fervel concreta:

«La tendresa dels catalans per la llibertat no és, en el fons, res més que, un amor exclusiu per la independència absoluta (...)»⁴⁸

⁴⁶Ferran Soldevila: Història de Catalunya, Barcelona 1963, pàg. 1.085-1.094, 1.098, 1.102-1.103, 1.112-1.114, 1.122, 1.249-1.258, 1.270-1.271, 1.273 i 1.291-1.293. Vegeu també la bibliografia que cita Soldevila.

⁴⁷Général Foy: Histoire de la Guerre de la Péninsule sous Napoléon, París 1827, pàg. 136-138.

⁴⁸Ibid. pàg 20.

Tots els impulsos, totes les preocupacions que s'havien gestat entorn dels problemes que van provocar la Guerra dels Segadors, si bé la seva expressió ha variat d'acord amb les circumstàncies, havien romàs vius després de la derrota de 1714, fins al final de les guerres napoleòniques: el particularisme, l'antagonisme entre Castella i Catalunya, la invocació de la tradició democràtica dels catalans, la preocupació per les qüestions econòmiques, el desig de restablir les Constitucions i altres drets de Catalunya, el federalisme com a solució del particularisme, l'interès per la història i literatura catalanes, la fidelitat a l'idioma.

Sembla que va resultant força clar que, contra el que hom havia cregut durant molt de temps, *l'oda a la Pàtria* de Bonaventura Carles Aribau no marca l'inici de la Renaixença, sinó que és el producte d'una continuïtat en la qual, així que es presenten les circumstàncies propícies, s'inicia una corba ascendent.

És obvi que al segle XVIII, com succeirà en èpoques posteriors, topem amb molts de silencis que ens podrien desorientar; caldrà que ens adonem de com n'era de difícil d'expressar-se quan sobre el país pesaven tantes restriccions i la gran majoria dels ciutadans era analfabeta. El silenci dels catalans que esmenta Castellví quan narra el que va passar immediatament després d'haver entrat a Barcelona els exèrcits de Felip V pot fer més comprensibles certs silencis posteriors; escriu que, quan es parlava als barcelonins «del setge i de la defensa, responien que allò era un cas passat i que valia més no parlar-ne; i suaument desviaven el discurs...»⁴⁹.

⁴⁹Sanpere i Miquel, op. cit., pàg. 578

FETS I DOCUMENTS:

DEL DECRET DE NOVA PLANTA A LES CORTS DE CADIS (1715-1813)

1715

*La població de Barcelona és de 34.500 habitants, que ocupen 5.481 cases. La població global del Principat és d'uns 400.000 habitants. La repressió contra els catalans continua essent ferotge. Pel gener Pere Joan Barceló, més conegut per Carrasclat, pren el comandament dels grups de guerrillers *irredentistes* més actius. A Barcelona, s'ensorra una bona part de la presó; apareixen pasquins enganxats a les parets dels carrers. «La ruïna de la presó és presagi de llibertat». L'endemà i l'endemà passat n'hi apareixen d'altres: «La mansió de la presó, per què s'ensorra? Tot Catalunya és habitacle de presidi» i «Fins que reneixi la llibertat, tot Espanya ho és també.»⁵⁰ .- 27 de març: és executat el general Moragues. Esquarterat, els trossos del seu cos són exposats a la Trinitat; el seu cap, ficat en una gàbia, és exhibit en el Portal del Mar durant 14 anys, o sigui fins a l'any 1727.- 13 de juny: sessió plenària del Consell de Castella. Són presentades les memòries de Francesc Ametller i de José Patiño. En la de Patiño s'hi diu: «Don Joseph Patiño, en inteligencia del contenido del Decreto, y de que V. M. se hallará bastantemente informado del gobierno que así en justicia como económica ha tenido, según sus leyes y fueros antiguos, Cataluña, Tribunales que presidían su autoridad y jurisdicción; y considerando aquel Principado como si no tuviera gobierno alguno, para discurrir sobre los dos principales puntos, que son el gobierno que habrá de tener en lo de justicia y económica, atendiendo a la calidad del país y genio de los naturales. (...) El país de Cataluña, dice, es quebrado y montuoso, (...) bastantemente fructífero por la industria y aplicación de los moradores; es muy poblado no en lo numeroso de las poblaciones, sí en la multitud de pequeñas aldeas, poco sujetas a la dirección de la justicia y educación, privados de la enseñanza y política, creados sin docilidad y con pocos incentivos de religión. (...) Que el genio de los naturales es amante de la libertad, aficionadísimo a todo género de armas, prontos en la cólera, rijosos y vengativos, y que siempre se debe recelar de ellos, aguarden conyuntura para sacudir el yugo de la justicia, son muy interesados, y que en todas las edades pasadas ha sido su conato en las Cortes conseguir por ley municipal la remisión de pechos y tributos, de suerte que ninguna cosa sienten tanto como el poder ser cargados con imposiciones y tributos por la sola Real autoridad. Son aficionados a su patria, con tal exceso que les hace transtornar el uso de la razón, y solamente hablan en su lengua nativa; es su genio laborioso e infatigable a impulsos de la apetecida conveniencia y más prestos ahorran que consumen en lo necesario, y que en todas facultades hay mayor número de los que pueden decentemente subsistir. (...) Que aquel grande orgullo está abatido, y respetan ya los preceptos de V. M. y a la justicia, no por afecto y amor, sí por la fuerza superior de las armas, de modo que la quietud y obediencia debe afianzarse en

⁵⁰Ibid., pàg 628.

éstas, pues la necesita el país por la calidad y genios de los naturales, que serán siempre el brazo fuerte para ladear y asistir a los ministros de justicia.»⁵¹

*Pel juliol del 1715, Mallorca i Eivissa cauen en poder de Felip V.

FRANCESC GELAT:

«Los estragos de la Provincia los veig tan considerables com mai. Les cases plenes de soldats. Lo rigor de les armes és tal que lo primer home que troben amb una arma, loego ne fan justícia. En quant a les contribucions, són tan grans que nostra casa, en 10 mesos, havem pagat 100 lliures. Hi ha cases de pagès per ací que en un any han pagat més de 300 lliures.

«Se diu que la Provincia paga cada dia 15.000 dobles. Jo no sé d'on ixen tants diners, sinó que ells usen de que en no pagar loego que ells volen, fan anar soldats per les cases a menjar i beure a son gust i, d'eixa manera, la pobra gent fan allò que no poden fer. Nosaltres, en lo Veïnat de Santa Susanna, molt temps ha que cada quinze dies havem de menester 44 rals de vuit.

«Nostre Senyor se vulla apiadar de nostres treballs. Altrament no sé com ha d'anar.

«Además d'això, diuen que en Barcelona volen fer una gran fortalesa; que ara, per lo present, tallen tants arbres per estes partides que és llàstima que haja pagès que en sa heretat li han tallat més de 100 arbres, los millors que los agraden. Esto passa fins avui als 3 d'agost de 1715. Sia feta la voluntat de Déu.»

(Op. cit., fol. 92; *Circular* núm. 3, pàg. 8-9).

*Comencen les obres de construcció de la Ciutadella, gran fortificació des de la qual una guarnició especial mantindrà dominada Barcelona. Per edificar-la són derruïdes més de 900 cases del barri de la Ribera que han estat expropiades sense indemnització; a més, els catalans no tan sols són obligats a pagar les despeses ocasionades per l'enderrocament de les seves llars i la construcció de la Ciutadella, sinó que també els obliguen a treballar-hi. Uns 4.000 habitants del barri de la Ribera, a causa de la construcció de la Ciutadella, han quedat sense casa.

1716

⁵¹Archivo Histórico Nacional, Estado; legajo 2.973. Resumen de la Consulta del Consejo de Castilla sobre el nuevo Gobierno que se debe establecer en Cataluña. Vegeu Sanpere i Miquel, op. cit., pàg. 671.

*16 de gener del 1716: és promulgat el Decret de Nova Planta: són suprimides les duanes amb la resta de la Península; són abolits el sistema fiscal i el sistema monetari particulars de Catalunya. S'imposa la llengua castellana en l'Administració pública. Es confirma la dissolució de la Generalitat i del Consell de Cent.

1717

FRANCESC GELAT:

Los treballs de Catalunya són molt grans. Per les viles grans tenen guarnicions de soldats, com és Blanes, Sant Feliu, Hostalric, Granollers, i així seguidament per tot. Tots los rodadors de dites guarnicions n'abasten palles, forratges, llenya per son sustento.

Además d'això, han fet estimar los béns de les terres, cada un per si, terres, cases, vinyes, saber quanta gen hi ha. I d'açò ne diuen lo Catastro i, a tenor de dit catastro, han feta la taxa per los termes, i tal que no s'hi pot arribar en pagar-ho. I, en no poder pagar, loego envien soldats que en viuen a discreció, que ve a ésser una gran confusió per los pobles.

En quant a la fortalesa de Barcelona, la van fabricant, que en diuen la Ciutadella. Per fabricar-la, han espatllat una infinitat de cases de la ciutat, que és cosa llastimosa. (...)

En quant a l'estanc de la sal, és molt rigorós, de tal manera que lo fan prendre per força, de tal manera que la sal que ha presa lo nostre terme de Palafolls en lo any 1716 ha costat més de 1.000 lliures. Al fin, la gent estan atordits. No sé lo que serà. Apar que nostres pecats són molt grans. (...)

Esta nota faig avui, els 15 d'abril 1717.

(Op. cit., fol. 92 vº, pàg. 9 de la *Circular* núm. 3.)

*11 de maig de 1917: Decret extingint les Universitats del Principat. Per substituir-les és creada la Universitat de Cervera.

1718

*Espanya entra en guerra amb França.- El guerriller Carraslet pacta amb l'exèrcit francès, que li promet el restabliment de l'estat català.- S'acaben les obres de construcció de la Ciutadella.- És clausurada la Seca (casa de la moneda) de Barcelona.

FRANCESC GELAT:

I, d'entre tant, cada dia venien ordres per estes viles de la marina per fer mariners. Qui fugia per una part i altra, los agafaven i, presos i lligats, los

portaven als vaixells; i no tan pocs, que hi havia vila de 20, de 30, de 50 i de 100. Era una gran confusió.

(...) los pagaments del Catastro no cessen, ans bé contínuament van soldats a discreció, uns per diners, altres per palla, perquè per qualsevol cosa que demanin, en no ésser puntuals en complir, loego envien soldats a discreció, que lo gasto que donen ve a ésser un segon donatiu. Jo he vist diferents vegades, dues o tres diferents discrecions, totes a un temps; la una per una cosa, altra per altra, en el nostre terme, que era molt necessària l'assistència de Nostre Senyor per poder resistir tals treballs, no valent res l'acudir als ministres, ans bé dir ells: aquell que no pot pagar, preneu-li tot quant té i, després: si no té res, poseu-lo a la presó - com s'ha experimentat executant-ho així.

També advertesc que l'estanc de la sal persevera i nos la fan prendre a la força, tant si l'havem, de menester com no. (...)

També advertesc que quan se començà la Ciutadella en Barcelona, deia la gent que una fàbrica com aquella no seria mai acabada, però en estos dies se veu ja quasi llesta, que causa admiració veure una fàbrica com aquella i tant enderroc de cases que quasi han espatllat lo terç de Barcelona. Quina cosa és lo rigor d'un Rei!

Al fin, nostre Senyor se vulla apiadar de nosaltres, que veig la terra molt arruinada. (...)

M'ha paregut fer esta nota avui, dit dia 21 de desembre de 1718.
(Op. cit., fol. 93, pàg. 10-11 de la *Circular* núm. 3.)

1719

*Per l'agost del 1719, un batalló de catalans *irredentistes* ocupa Vilafranca del Penedès.- Uns 10.000 guerrillers *irredentistes* catalans s'incorporen a l'exèrcit francès. Formen 10 batallons.- 5 d'agost, Alberoni és destituït.

1720

*Felip V declara la seva adhesió al pacte de la Quàdruple Aliança. Significa el final de la guerra amb França. A partir d'aquesta data, molts dels combatents *irredentistes* catalans, entre ells Carrasclet, se'n van a combatre a les ordres de l'emperador Carles d'Àustria, el qual, oficialment, encara propugnava el restabliment de les llibertats de Catalunya.- Entre febrer i abril, per ordre del Govern de Felip V, són empresonats prop de 4.000 catalans.

1724

*Té lloc el Congrés de Cambray: l'emperador Carles VI d'Àustria, pressionat pels exiliats catalans, demana, una vegada més, que siguin restituïdes a Catalunya les seves llibertats.

1729

*És fundada a Barcelona la que se n'ha dit Acadèmia sense nom. El 1752 esdevindrà Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

1734

VIA FORA ALS ADORMITS

Primerament no ignora l'Emperador ésser Catalunya un Comtat de Sobirania sostinguda per *Carlos Magno*. Sap que restablerta així la llibertat d'aquell Principat ha estès dit comtat son valor a molts dominis; i que sa Política ha portat als Comtes a ser Reis d'Aragó i Castella; de modo que després dels *Gots* sola la Successió masculina de dits Comtes (...) ha dominat en Espanya entera: per lo que deia *Carlos V* ésser lo dit Comtat lo títol que més apreciava. Sap que ha durat nou *segles enters* esta Soberania; no disminuïda, abans estesa amb la llibertat catalana. (...) Sap finalment que la sola violència que confon los drets de la Monarquia vol extingir lo de Catalunya -en càstig d'haver-se aquesta resistit a la tirania d'Espanya i a la idea d'acabar la llibertat d'Europa. (...)

(...) passo a donar mon dictamen sobre lo present sistema d'Europa. (...) A tres punts me reduiré per explicar-lo. En lo primer convenceré *la llibertat d'aqueix Principat mal perduda*. En lo segon demostraré *la justícia amb què se pretén son recobro*. En lo tercer persuadiré *com pot restituir-se amb utilitat comuna*. (...)

(...) Fins aquí, una tirania ha explicat tantes Amnisties a sa moda: avui aquesta desvetlla a l'Emperador per a donar-li un just començ amb l'espasa; però jo crec que deuria començar desembeinant-la en sa Cort de Viena contra quants hagen sufragat a la Esclavitud Catalana: perquè una llibertat tan ben assegurada com mal sostinguda per los Aliats amb lo fi de la guerra, venuda amb fingides paus és més mal perduda. (...)

(...) Ni és sols Catalunya la que demana Justícia, perquè al·leguen sos justos motius Aragó i València.

(...) No obstant, podria lograr-se la quietud d'Europa, assegurant la llibertat que es deu a Catalunya, Aragó i València. Per fundar aquest projecte, diré que una Monarquia de Borbó amb Castella sols pot enfrenar-se fent-la

incomunicable amb França. Amb una altra, o Regne o República intermitja, que aliada amb Portugal resistís a dit Borbó Rei de Castella, i comunicable amb les Potències Marítimes per l'Oceà i Mediterrani, no temés al gran poder de la França; dic que es balancejaria l'equilibri d'Europa. Es cert que aquesta nova Potència o República no podria sola resistir molt de temps a la França, però aliada necessàriament amb los altres confinants amb aquesta i amb Portugal mútuament concorreria a defensar-se los veïns de França, i Portugal de Castella. (...) Qualsevol veurà que, tripartit com diré lo Continent d'Espanya en tres dominis separats, quedaria lo del centre més dilatat que junts los dos dels extrems; però la situació d'aquestos bastaria per defensar-se de francesos i castellans. (...)

(...) Ajuntant al Regne de Portugal lo de Galícia, se fa quasi rectilínia amb lo de Castella des de Migdia fins al Nord. Igualment, afegint al nou domini d'Aragó lo que França i Espanya posseeixen en los extrems dels Pirineus, enterament los divideix . (...) D'aquesta manera, los confins occidentals de Castella serien los corresponents a *Algarves, Portugal i Galícia*, que compondrien lo domini de Portugal. Los orientals correspondrien al d'Aragó. Consistent des de *Marino* o *Sant-Ander* a *Fuen-libre* o origen de l'Ebro, seguint aquest riu fins a la frontera de Navarra: d'aquesta (compresa) baixant als enters Regnes d'*Aragó, València i Múrcia*, fins a l'*Anar*. Per confins amb França, deuria restituir-se a aquest domini tot lo que França ha usurpat en lo llarg dels Pirineus, ço es, en Catalunya, los Comtats de *Rosselló, Conflent, i Cerdanya*, i en Navarra i Guipúscoa les parts corresponents. Per la nova Espanya (conquistada en temps de Ferran el Catòlic i Isabel), deduiria dit domini d'Aragó son dret en un Congrés.

Dits sis Regnes i Províncies, regits quiscun amb ses Lleis provincials justes i antigues, que la sola tirania present té sepultades, formarien un Regne o República lliure, que amb justa sobirania concorreria a salvar lo equilibri d'Europa. Són sis dominis provincials (unint-s'hi Biscaia i Guipúscoa), que, a més de la comuna utilitat, tenen just dret per separar-se del domini d'un Borbó en Castella: 1er. *Catalunya*, 2on. *Aragó*, 3er. *València* són indubitablement del Fideïcomís de son últim Rei Ferran el Catòlic, independent del d'Isabel en Castella. 4rt. lo Regne de *Múrcia* fou conquistat, o deslliurat dels Moros, per lo Conqueridor Rei En Jaume. 5è. *Navarra* entera fou justament conquistada per dit Ferran Catòlic, l'any 1510, contra son últim Rei En Joan (Per lo que lo Regne de Navarra pertany al d'Aragó per Ferran el Catòlic). 6è. los senyories de *Biscaia, Guipúscoa* i *Alaba* foren i són lliures; i així millor s'ajustarien a dita Corona d'Aragó, amant perpètua de sa justa Llibertat. Per lo que França posseeix, tant en Guipúscoa i Navarra com en Catalunya, cap títol just hi ha perquè

ho retinga; puix la usurpació fou violenta i les cessions que hagen fet los Reis d'Espanya totes són nul·les. (...)

Finalment, diré per acabar mos projectes: que cap dificultat impediria la conservació d'una República lliure del Principat de Catalunya en sa integritat antiga; fortificat aquest en los Pirineus amb Rosselló, Conflent i Cerdanya. (...) L'experimentada honra d'aquest Principat en seguir sos empenyos, en satisfer a ses paraules, en defensar la justícia de sos amics com la pròpia, en la gratitud als acreedors del recobro de sa mal perduda Llibertat i en posar la pròpia utilitat per la comuna, farien apreciable sa Aliança amb Portugal, Potències del Nord, Itàlia, i demás confinants amb lo Regne de França. No tenia Portugal millors disposicions en lo any 1640 per redimir-se de Castella, que té avui Catalunya; com tornés a armar-la qui té la culpa per la qual se veu desarmada i renovessin sa assistència tants Prínceps obligats amb juraments i tractats solemnes. No estava Anglaterra tan obligada en aquell temps a Portugal com en lo nostre a Catalunya, ni pot trobar menys utilitat pròpia en la llibertat d'aquesta que en la d'aquell Regne, al qual defensarà sempre de Castella. (...)

Acabaré aquesta meva resposta amb un fragment d'un poema italià, panegíric de l'última defensa de Barcelona, que per curiositat he recollit en una pobra biblioteca. Formà l'autor 200 sonets en què, elogiant i *cuori Spartani nella, difesa di Barcellona*, increpa a quants abandonaren aquella Ciutat a la ruïna. Lo Sonet 8 1, amb què acusa la imprudència dels Espanyols, no prevenint aquestos son propi dany en expugnar Barcelona, (...) serveix per despertar amb la present guerra a tots los antics Aliats de l'Emperador, a fi de que sa prudència, prevenint la pròpia llibertat, procuri la de Catalunya, Aragó i València, que perderen en la guerra d'Espanya.

(Via fora als adormits y resposta del Sr. Broak, secretari que fou del Sieur Mitford Crow, al Sr. Vallès, son corresponent de Barcelona, sobre les matèries polítiques presents, Impresa a Barcelona (1734), a costa dels Hereus de Rafael Figueró. - Els fragments transcrits ací corresponen a la reedició de «La Veu de Catalunya», Barcelona 1898, pàg. 13-16, 80-81, 87, 205-208, 211-212 i 214-215.)

1736

RECORD DE L'ALIANÇA FET AL SERM. JORDI AUGUSTO, REY DE LA GRAN BRETANYA.,

(...) La Honra de V. R. M. reflectirà estar-nos obligat lo Regne d'Anglaterra, i incumbir molt al Rei la pública fe de son compliment. Qualsevol Consultor que persuadesca lícita la transgressió de Mútues Promeses, amb detriment de nostre Poble, enganya primerament al Rei a qui aconsella, que a la integritat de sos Contractants de bona fe. Lo fi de

representar públicament a V. R. M. nostre Tractat és apel·lar a nostra Justícia i a l'Honor d'Anglaterra. Nostre obrar, a son temps, nos féu acreeadors d'Anglaterra i de tota la major Aliança per la Llibertat de Catalunya, i lo present Tractat serà en tot temps un *Públic Monument* de nostra justícia. Lo que no complia aquella mal terminada Guerra ho pot satisfacer una altra en què V. R. M, s'interessi; i lo que faltà al Congrés d'Utrecht pot lograr-se en algun de nou en que sia igualment àrbitre lo poder d'Anglaterra i faci major sa glòria que publicaran nostres Annals de V. R. M.

La Divinitat prospere la Persona i el Govern de V. R. M.; tal com nosaltres preguem, per vostra protecció.

En... de Gener, Any de la Comuna Redempció, 1736; de Nostra Esclavitud, 22.

(Text de la reedició de la Biblioteca de *La Veu de Catalunya*, nota prèvia de N. Font i Sagué, Barcelona 1898.)

1738

*Mitjana dels salaris al període 1738-1742:

	Peons	Paletes	Mestres
Madrid	100	243'6	262
Barcelona	100	157'1	200

A Madrid, és fundada la Real Academia de la Historia.- Pau de Viena.

1744

*Fundació de l'Academia de Nobles Artes (San Fernando).

1746

*A Biscaia, és fundada la primera de les Societats d'Amics del País.- A Catalunya, comença a funcionar la primera fàbrica d'estampats d'indianes.- Mor Felip V. Comença el regnat de Ferran VI.

MEMÒRIES DE CAN BELLSOLELL DE LA TORRE:

Ací hi ha notícies del Rei d'Espanya Felip Quint mal rei per los catalans. (...) el rei d'Espanya Felip V (...) mori lo dia 9 de juliol de l'any 1746 a les dues de la tarda, vestint-se, quasi de repent, sense poder fer ordres de cristià. (...) Fou molt rigorós amb sos vassalls, particularment amb los catalans, per haver-nos carregat molt de petxos, ja d'estancs de tantes coses com sal, tabac, robes, aiguardent i moltes altres coses, com també amb lo que ens féu pagar de donatius, catastros i altres coses, com també de quintes per soldats.

(*Memòries de can Bellsollell de la Torre*, d'Arenys de Munt (1666-1838), MS de l'Arxiu Històric i Museu Fidel Fita (Arenys de Mar). Publicat, comentat i anotat per J. M. Pons i Guri en la *Circular* núm. 12 de l'esmentat Arxiu (febrer del 1962), pàg. 294 i 297 del MS, 40 i 32 de la *Circular*.)

1749

BALDIRI REIXACH:

Entre totes les llengües, la que amb més perfecció deuen saber los minyons és la llengua de sa pròpia pàtria. (...)

(...) m'apar que la llengua catalana te un gran avanç o una gran excel·lència sobre les demés, perquè té una gran amplitud i proporció per aprendre i entendre les demés llengües, pues l'experiència ensenya que los catalans fàcilment entenen les nacions estrangeres i que amb gran facilitat aprenen a parlar son llenguatge, però molt al contrari succeeix a les nacions estrangeres que vénen a esta província, les quals amb dificultat entenen nostre llenguatge i amb molta dificultat lo aprenen de parlar.

(...) perquè tots los minyons catalans puguin amb aquest llibre sol entendre i parlar la llengua espanyola, que los és la més útil i necessària de totes les llengües estrangeres.

(Baldiri Reixach: *Instruccions per l'ensenyança de minyons*, Girona 1749. Transcrit per Antoni Comas en *Les excel·lències de la llengua catalana*, Barcelona 1967, pàg. 36, 39, 40.)

1754

PERE SALSES I TRILLES:

I així (amat lector) no rómpies amb la tua llengua lo fil de mil ingenis que, tement-la, no escriuen. Repara que agraviaràs a l'edat present, a la passada i a la venidera. Agraviaries a la present, llevant-li l'honra, fent-la més miserable i estèril que les passades, pues, il·lustrada de tants i tants bons escrits, intentaria la tua llengua deixar-la sense ningun. Agraviaries a l'edat passada, impedint a qui engrandesca los qui en ella floriren, qui explíquia sos ditxos, celébria ses obres i públíquia ses virtuts. I en especial agraviaries a l'edat venidera, pues intentaries llevar-li mestres que l'ensenyien, llums que la il·lumínien i ulls que la dirigequen; que a tot agravia una mala llengua.

(Pere Salses i Trilles: *Promptuari moral-sagrat i catecisme pastoral de plàtiques doctrinals i espirituals*, Barcelona 1754. Transcrit per Antoni Comas, op. cit., pàg. 13.)

1756

*Catalunya obté les primeres autoritzacions per comerciar directament amb alguns territoris d'Amèrica: Puerto Rico, Cumaná i La Margarita.

JOSEP DE MORA I DE CATÀ, marquès de LLIÓ:

(...) nuestros reyes extendieron el idioma catalán en todas sus conquistas; que en él escribieron sus cartas, así sus familiares entre reyes, reinas, príncipes e infantes, como de oficio; y unas y otras no menos a sus vasallos que a otros príncipes de Europa, Asia, y Africa; que al papa las más en latín y algunas en catalán, y comúnmente en este las postdatas, que a veces añadían de propio puño; que en el mismo idioma hacían las proposiciones de las Cortes, aun de las generales de todos los reinos, los edictos concernientes a toda la corona, las ordenanzas de la casa real, para su capilla, para los viajes y otras disposiciones domésticas, y aun algunos estatutos de religión; que en el propio escribieron sus crónicas y poesías, y en fin otras disposiciones y elogios que mereció nuestra lengua de príncipes y literatos extranjeros (...)

(En *Real Academia de Buenas Letras de la Ciudad de Barcelona. Origen, progresos y su primera junta general...*, Barcelona 1756. Transcrit per Antoni Comas, op. cit., pàg. 20)

1758

*Per Reial cèdula del 16 de març de 1758, inicia les seves activitats la Junta de Comerç, de Barcelona; quedarà constituïda definitivament l'any 1763. Al mateix temps que fomenta i protegeix la indústria i l'agricultura catalanes, procurant l'expansió econòmica cap a Amèrica i Llevant, crea i amplia escoles, com ara les de Nàutica i de Nobles Arts; envia a l'estranger, amb beques, estudiants catalans; institueix premis, edita estudis, impulsa obres d'art i en salva; sosté institucions benèfiques, estimula l'adaptació d'invents i fomenta el progrés tècnic.

1759

*Mor Ferran VI. Comença el regnat de Carles III.- A Portugal, són expulsats els jesuïtes.

1760

*És fundat el Col·legi de Cirurgia de Barcelona.

REPRESENTACIÓ DELS DIPUTATS DE LES CIUTATS DE SARAGOSSA, VALÈNCIA, MALLORCA I BARCELONA AL REI CARLES III:

Us ofendríem si sospitàvem que us ha de desplaure que manifestem l'amor que tenim pel nostre poble i el desig de la seva felicitat. Perquè, ¿com us podríeu ofendre que estimem els mateixos que vós esteu amb la més gran tendresa, i que desitgem la felicitat que vós mateix desitgeu amb la major ànsia? Bé es pot dir que la vostra Pàtria són totes les ciutats, viles i pobles d'Espanya. (...) Quin goig que tindríeu si assolíeu que tots els vostres vassalls fossin feliços! (...) Obeint-vos, doncs, exposarem en aquesta humil representació allò que jutgem que pot contribuir que esdevinguin feliços els regnes de la Corona d'Aragó en el feliç regnat vostre.

Al principi d'aquest segle el senyor Felip V (que al cel sigui) tingué per convenient de derogar les lleis amb les quals s'havien governat fins aleshores els regnes de la Corona d'Aragó, manant que es governessin en avant amb les de Castella. (...) Hom, descobreix d'antuvi en aquesta decisió l'equitat i el zel pel bé públic, però són imponderables els mals que la seva execució ha fet patir a aquests regnes malgrat la clement intenció del vostre gloriós pare. (...)

Cada reialme tenia els seus diputats, que el representaven en els seus tres braços: eclesiàstic, noble i reial; i contribuïen tots al benefici dels pobles amb diferents tributs generals que es van imposar per aquesta finalitat. Aquests tributs han estat mantinguts, malgrat que les diputacions han estat extingides, amb un evident perjudici per a aquells reialmes. Car, així com és molt convenient que a cada poble hi hagi un procurador general que es preocupi del bé col·lectiu i protegeixi els habitants desvalguts... així també seria molt profitós que cada reialme tingués a la seva ciutat capital, i a la Cort, un diputat, amb la missió de vetllar pel bé públic i emparar els nombrosos pobles pobres, que no tenen cabals per a venir a la Cort ni veus per a manifestar-vos llurs penes. (...) Quantes vexacions, senyor, i quantes calamitats, haurien estat evitades en els nostres regnes si, destinant-se els impostos de la Generalitat o Diputació als fins pels quals havien estat creats haguessin existit diputats que, prosternats als reials peus dels vostres clements pare i germà, haguessin elevat les degudes humils representacions!

Ometem, senyor, molts altres mals que sofreixen aquests regnes sense el consol de suportar-los per servir-vos. No els atribuïm a les lleis de Castella. Reconeixem que són molt justes i molt útils per als regnes de la seva Corona, però no podem pas dir que fossin injustes les lleis d'Aragó ni mancar a la veritat i al respecte degut als seus reis augustos, digníssims progenitors vostres, que les establiren i promulgaren. (...)

La diferència del govern i de les lleis municipals dels regnes d'Espanya no s'oposa en absolut a la sobirania vostra, ni a la unió entre els vostres vassalls, ni a la veritable política; al contrari, la mateixa política, la prudència i la mateixa raó natural dicten que, essent diferents els climes de les regions i els caràcters del habitants, han d'ésser diferents llurs lleis, per tal que el tot sigui ben ordenat i el cos d'aquesta monarquia esdevingui feliç.

Tots els reialmes de la Corona d'Aragó tingueren llurs lleis pròpies i distintes; i, obedients a la llei suprema de la justa voluntat dels reis, els donaren els exemples més heroics de fidelitat a llur servei, i tanta glòria dintre com fora d'Espanya, que es convertí en sentència dir que la Casa d'Aragó tenia la prerrogativa de produir sobirans excel·lents.

Millor que ningú podeu conèixer com és de valuosa la Corona de les Dues Sicílies; i, sabent com costà de guanyar-la, als aragonesos i catalans, valencians i mallorquins, us declareu molt satisfet de la fidelitat que n'experimentaren els vostres gloriosos progenitors. Tot això, ho ignoren els qui jutgen que la Corona d'Aragó era extravagant a causa de la diversitat de les lleis amb les quals es governaven els seus quatre regnes; i que, unida a la Corona de Castella, s'ha de governar segons les lleis d'aquesta. Ni tampoc tenen present que el senyor en Ferran d'Aragó (pel feliç matrimoni del qual amb Na Isabel, reina propietària de Castella, s'uniren les dues corones), essent un tan gran polític i tan zelós de l'autoritat reial, ni volgué, ni pensà, alterar les antigues lleis amb què s'havien regit i mantingut florents els regnes de la seva Corona d'Aragó. I, sense tenir cap més motiu que el d'haver sentit aquella dita vulgar de *Uno el Rey, y una la ley*; sense donar cap altre raó que la *Así se hace en nuestra tierra*, molts funcionaris en els nostres regnes violen els més lloables costums i les ordenances i introdueixen cada dia perniciosos innovacions.

Però els mateixos que pretenen que en aquests regnes siguin observades amb rigor les lleis generals, i fins i tot les particulars, dels pobles de Castella que ens són oneroses, no volen que es compleixin les que ens són favorables. (...)

Per a conèixer la gran desigualtat que els nadius de la Corona d'Aragó han patit en la distribució de càrrecs, basta de considerar que els seus quatre reialmes equivalen a la tercera part d'Espanya - si excloem la Cort, que és pàtria comuna de tots - i de posar els ulls en els que estan ocupats actualment en les funcions judicials, l'Església o l'administració. (...)

Permeteu-nos, senyor, que exposem algunes de les moltes raons que tingueren els vostres augustos progenitors quan jutjaren que era útil al bé dels particulars, i al comú de l'Estat, i al reial servei, que, a cada regne, hi obtinguin les places els autòctons. Aquest establiment és útil al bé dels particulars. (...)

(...) amb això hom evita amb seguretat la desigualtat en la distribució del premis, l'enveja i les queixes, que d'altra manera esdevenen inevitables. No es produí la menor discòrdia entre aragonesos, catalans, valencians i mallorquins, ni mostraren enveja dels castellans durant tot el temps que, cadascun dels regnes, hi obtingueren els càrrecs els nadius. Cap reialme no era més feliç que l'altre i cap no se sentia superior als altres; els oriüds de l'un no manaven els de l'altre: només el rei els manava tots, i tots obeïen amb gust singular i amb la més submissa i constant fidelitat. Tots se sentien molt contents i satisfets amb els honors i profits que tenien invertits a llur pròpia pàtria, o amb l'esperança de merèixer-los i aconseguir-los. Doncs no podem dir el mateix després que s'han vist privats dels honors i de l'esperança.

No es pot negar que els fills de la Corona d'Aragó, en termes generals, ni s'esforcen ni apeteixen honres i situacions fora de llur pàtria. Molts surten dels nostres països i se'n van a Castella, però no pas a servir amb avantatge en les famílies, ni amb la intenció d'arribar a manar-hi, sinó a guanyar-se la vida treballant als camps i a les fàbriques i procurant ser útils per tot. I aquest desig de prosperar en la pròpia pàtria, sense aspirar al comandament a la d'altri, els ve de tan lluny que, de costum, ha passat a ser un tret característic o de la naturalesa. Així ho demostren les lleis mateixes, que fixaven els càrrecs de cada regne als seus fills, lleis establertes amb universal aprovació de tothom; i ho testimonia la Història. Aragonesos, catalans, valencians i mallorquins conqueriren -ja ho hem dit- Sardenya, Sicília i Nàpols; i, exceptuant-ne uns quants, pocs, que quedaren heretats i es naturalitzaren en aquells reialmes, els altres tornaren a Espanya, deixant el govern dels països conquerits a llurs habitants.

D'aquesta moderació prové segurament el fet que, en els reialmes d'Itàlia, no hi hagué pertorbacions ni avalots mentre estigueren subjectes als senyors reis d'Aragó; i aquesta també és la causa per la qual, en els regnes d'aquesta Corona, les terres són més cultivades i la població major que als de Castella, els oriüds dels quals els abandonaren per anar-se'n a altres regions. Ateses, doncs, les diferències de caràcter, sembla molt útil, i fins i tot necessari, que les places de cada país siguin conferides als autòctons, per distribuir-les així equitativament i amb seguretat entre la gent que les mereixen. (...)

(...) Convé molt (...) que els magistrats adquireixin un coneixement pràctic dels afers (...) i la circumstància d'ésser fills del país és més necessària en els regnes de la Corona d'Aragó, ja que cal jutjar-hi les causes segons unes lleis particulars, desconegudes fins dels castellans més pràctics en les llurs. En els regnes de Catalunya, València i Mallorca, els processos i les escriptures dels segles passats són redactats en la llengua del poble, que, al cap de temps, els castellans arriben a comprendre mitjanament, però mai la totalitat del vocabulari, i encara menys la força de moltes paraules, de la intel·ligència de les quals depèn la justa decisió dels plets. (...)

Fora d'aquestes lleis generals, n'hi ha una altra d'especial, i més poderosa, que obliga, a Catalunya, València i Mallorca, que els bisbes, i els clergues de les parròquies, siguin oriünds o criats en aquestes regions. Perquè, segons hem dit, aquí es parla una llengua particular; i, encara que a les ciutats i viles principals hi ha molta gent que entén i parla la castellana, malgrat tot, els camperols no la saben parlar ni l'entenen. A les Amèriques, on els nadius, segons es diu, no són capaços per al ministeri eclesiàstic, els rectors han d'entendre i parlar la llengua de llurs feligresos.

I els camperols de la Catalunya i de València -on s'ha donat el cas d'haver-se arribat a atorgar rectories a sacerdots que no n'entenien la llengua-, ¿han de ser més maltractats que els indígenes americans? Com seria convenient que els bisbes, a Espanya com a les Amèriques, ja que no tenen el do de les llengües dels apòstols, parlessin la llengua de llurs feligresos! Apliquem la mateixa reflexió a tots els altres sacerdots. (...)

(...) els nostres desigs i les nostres súpliques se ceneixen a obtenir que dispenseu als nadius i regnes de la vostra Corona d'Aragó aquelles gràcies que considereu equitatives i útils per al vostre reial servei i el bé comú.

Si mereixem la sort que llegiu aquesta humil representació, confiem que (...) us servireu conferir-los els càrrecs que obtingueren de la benignitat dels vostres augustos progenitors, disposant que els regidors de les ciutats i viles dels vostres regnes siguin nadius del país i que, per a llur nomenament, siguin demanats informes als Ajuntaments; que en el Consell Reial hi hagi els sis magistrats que hi hagué en el Suprem d'Aragó; a la Reial Cambra, dos, que, coneixedors del mèrit de llurs paisans, us proposin els més dignes; que de les Secretaries de les nostres Audiències i Ajuntaments n'ascendeixin alguns per a les Secretaries dels Consells, Tribunals, Juntes i Oficines de la Cort. (...) I, essent d'un ordre superior les raons que persuadeixen que cal preferir els nadius en les provisions de les dignitats i pensions eclesiàstiques, esperem que les atendreu. (...)

Comprent com ha de contribuir a la felicitat dels vostres regnes el fet que tinguin, com tingueren en els segles passats, diputats a les Corts, que els representin i treballin per al reial servei i el bé comú dels vostres pobles, us servireu disposar que cadascun dels nostres regnes en tingui; i siguin mantinguts mercès als tributs generals que, imposats per aquest fi, es cobren dels eclesiàstics i dels seglars; i que, substituint les antigues visites en lloc de les Residències, siguin renovellats els lloables costums i les lleis econòmiques que no s'oposen en res a la reial autoritat i, obeïdes, influeixin perquè aquests pobles, governats com llurs pares, puguin com ells, aplicats a l'agricultura, a les fàbriques, les armes i les lletres, mostrar-se tan útils per a llur pàtria com per a vós mateix.

(He utilitzat el text català establert per Enric Moreu-Rey en *El «memorial de greuges» del 1760*, col. d'Aportació Catalana, Barcelona 1968, pàg. 16, 20-23, 27-28, 30, 35-36 i 39-40.)

1763

*S'estableix la Diligència General de Cotxes que, per Saragossa i per València, uneix Madrid amb Barcelona.- Tractat de París.

1764

*Aldarulls a Barcelona a causa de l'escassetat del pa.- Els jesuïtes són expulsats de França.

1766

*Madrid: Motí d'Esquilache.- Barcelona: apareixen pasquins incitant a la rebel·lió i a l'assassinat del governador, dels consellers municipals i dels administradors de duanes. Atesa l'amenaça, els canons de Montjuïc i els de la Ciutadella són encarats a la ciutat.

1767

*Els nobles empadronats a l'arquebisbat de Burgos representen el 31'5% de la població; a Catalunya, un 1'1%.- A Barcelona, funcionen 20 fàbriques d'estampats d'indianes.- Els jesuïtes són expulsats d'Espanya.

FRANCESC ROMÀ Y ROSSELL:

(...) El Público no puede quejarse, ni pedir lo que le conviene, sino en medio de la confusión de voces las más desconcertadas, disonantes, y peligrosas. (...)

El mal suceso, o las dificultades de estas empresas se hacen tan públicas en una Provincia que sus naturales escarmentados y aborrecidos, se dejan y se

abandonan del todo a su mala suerte, y el Público queda indefenso, y hecho juguete del primero que se anime a perjudicarles. (...)

Esta Máquina no puede ser bien dirigida por los Fiscales de Provincia a diferencia del Consejo Supremo, porque cuando lleven todo el mérito, y práctica, que requiere este empleo (ceñido a los límites con que hasta ahora ha sido conceptuado), siendo regular no proveerlo en Nacionales, van a ejercerlo, ignorando totalmente aquellos particulares resortes que tiene el gobierno de cada Provincia aun cuando sigue las leyes del Reino. (...)

Estos inconvenientes, y otros que para evitar prolixidad omito el exponente militar en las Provincias; pero mucho más en aquellas que tengan idioma y leyes distintas (...) La España nunca ha sido invencible ni feliz, sino cuando todas sus Provincias se han tratado con cariño, y se han auxiliado.

Otros ramos más individuales podría alegar el exponente, pero los omito suplicando a V. A. que se digne tener presente un informe que (según publicó en Cataluña una voz vaga) tiró el entonces fiscal de la Audiencia de Barcelona sobre este mismo expediente, para que penetrando el espíritu que lo anima (si fuere cierto), y con las reglas de un buen intencionado gobierno, pueda la alta comprensión de V.A. inferir las consecuencias conducentes a probar la necesidad de un Abogado del Público, quien sepa defender el honor de sus Paisanos y animarles a que contribuyan a la felicidad de todos los dominios del mejor de los soberanos. (...)

1.- El Abogado General de la Provincia, Defensor y Protector del público representará aunque sea de propio movimiento todo lo que considere conducente al alivio de los pueblos, al aumento del Comercio, Fábricas, manufacturas, Población, Agricultura, riego y demás que tiene digno objeto de la atención del Gobierno. (...)

7.- Entablará y seguirá correspondencia con los demás Abogados Generales del Continente de España, e Isla de Mallorca para que todos los Reinos y Provincias puedan por entremedio solicitar socorro en sus mutuas necesidades y facilitarse los adelantamientos de Población, Comercio, Agricultura, etc. (...)

13.- No se dará en la Capital de la Provincia informe relativo a los mencionados objetos sin escuchar al Abogado General del público. (...)

15.- Se le pasarán todas las relaciones de Población, Arbitrios, frutos y demás relativas al Mapa político de la Provincia, que hubiere pedido la superioridad, para que examinadas las devuelva al Intendente, u otro que

fuese Comisionado con un estado de todas y algunas breves observaciones sobre su legalidad, y demás que reconociere conducente al bien público.

17.- Dirigirá sus representaciones al Exmo. Señor Presidente o Señores Fiscales del Supremo Consejo de Castilla, o al ministerio que correspondiere, y serán despachados con preferencia sus expedientes por ser los más interesantes, y para evitar agencias y otros gastos. (...)

18.- Que pueda obtenerle solamente quien por tiempo de los años hubiere Abogado en la Capital de la Provincia con mucho crédito, desinterés y constancia en defender causas justas sin cabilación ni respetos humanos: hubiere dado pruebas de estar enterado de todos los ramos de la Política y Gobierno interior en general y en particular de la Provincia: y entendiere los idiomas en que están escritos los mejores libros.

Madrid 27 de noviembre de 1767.

(Franco. Romá y Rosell: «*Proyecto del Abogado General del Público*», A.C.A. Audiencia, *Papeles de Su Excelencia*, 1768 (I-IV), publicat i comentat per Ernest Lluch en *La formació de la Catalunya moderna*, a «Recerques». núm. 1, Ed. Ariel, Esplugues de Llobregat-Barcelona 1970, pàg. 43-50.)

1768

*Decret de Carles III imposant la llengua castellana en l'ensenyament, en la cúria eclesiàstica i en tots els tribunals de Catalunya.

FRANCESC ROMÁ Y ROSSELL:

La classe dels artesans no pot millorar allà on sigui vilipendiada. Desenganyem-nos. Mai no floriran les Arts mecàniques si no són preciades en la mesura que ho permeti la naturalesa i la constitució d'un Estat. Allà on els plebeus, com a tals, són admesos al govern i a participar als honors, la classe dels artesans esdevé respectable. Anglaterra està donant proves contínues d'aquesta veritat des de fa dos segles. (...) A Barcelona, les Arts mecàniques no se sentien pas menys orgulloses, com es pot inferir de la resolució -sense parió en la Història- d'excloure els nobles de la Casa de la Ciutat; perquè -deia l'acord- els «Don» són gent que tot ho vol manar sense treballar.

Mentre a Catalunya obraven així, a Castella es discorria de manera ben diferent, com hom pot col·legir del costum antiquíssim següent: les *hijasdalgo* que, havent enviudat de plebeu, volien recuperar la *hidalguía* s'enduien una albarda al coll, la portaven a la sepultura del marit i la hi

deixaven, després d'haver-la colpejada tres cops dient: «*Villano, toma allá tu villanía, que yo quiérome acoller con mi Hidalguía*».

(Francisco. Romá y Rossell: *Las señales de la felicidad de España*. El fragment ací transcrit correspon a la versió catalana de Enric Moreu-Rey en *El pensament il·lustrat a Catalunya*, Ed. 62, Barcelona 1966, pàg. 84-85.)

1769

*Watt posa en funcionament la primera màquina de vapor.

1770

*És fundada l'Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona.

1771

*Campomanes dóna a conèixer el *Memorial Ajustado*.

1773

*El Papa Climent XIV dissol la Companyia de Jesús.- Es pretén d'aplicar a Catalunya el decret sobre l'obligatorietat de les quintes (afecta els solters compresos entre els 17 i els 36 anys), malgrat l'opinió en contra de les autoritats locals del Principat; com a protesta, a Barcelona es produeix un alçament popular: els amotinats ocupen la Catedral i toquen a sometent; s'enfronten amb l'exèrcit. Considerades les dificultats, el Consell de Castella resol que a Catalunya quedi sense efecte l'obligatorietat d'incorporar-se a files.- Apareix una Reial Cèdula disposant que la comptabilitat comercial sigui duta en castellà.

1774

*Apareix el *Discurso sobre el fomento de la Industria Popular*, de Campomanes.

1775

*Campomanes publica el *Discurso sobre la Educación Popular*.- A Madrid, és fundada la Societat Econòmica d'Amics del País.- S'inicia la guerra de la independència dels Estats Units d'Amèrica.

1777

*Els fabricants catalans d'indianes creen a Barcelona la Companyia de Filats de Cotó.

1778

*Antoni de Capmany publica *Discurso económico-político en defensa del trabajo mecánico de los menestrales* (apareix amb el pseudònim de Miguel de Palacios).- Carles III atorga als catalans la llibertat de comerciar amb Amèrica.

1779

*Surt el primer volum de les *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, d'Antoni de Campmany. Segons dades d'aquest llibre, el Principat compta amb 2.160 poblacions. A Barcelona hi ha 10.180 cases, 379 carrers (en tenia 424 abans de ser construïda la Ciutadella), 30 places i placetes, 3 mercats, 9.000 pous d'aigua dolça, 300 masies, unes drassanes edificades l'any 1378, una foneria de canons de bronze, un Mont de Pietat, 4 Biblioteques públiques, el Reial i General Arxiu de la Corona d'Aragó. La il·luminació pública consta de 3.000 fanals. Compta amb 90 Gremis de Menestrals, Col·legis d'Artistes i altres corporacions que agrupen, en total, 30.000 persones. La indústria de la ciutat està composta per 25 fàbriques de manufactures de cotó (18.000 persones); manufactures de blondes i afins (12.000 persones); manufactures de seda: 4.124 telers (12.000 persones); teixits de llana: 9 fàbriques (3.000 persones). La mitjana anual de vaixells que fondegen al port de Barcelona és de 1.100. Té un cens global de 115.000 habitants.

1780

**Carta al Barón de Linde sobre la antigua y nueva población de Cataluña*, de Jaume Caresmar.

DISCURSO SOBRE LA AGRICULTURA, COMERCIO E INDUSTRIA:

Cada Provincia tiene su extensión, su población, su carácter, sus costumbres, su constitución física y sus proporciones conducentes a sus particulares beneficios y de saber prescribir las reglas oportunas que a cada una le sean más conducentes y propias, es lo único de que se puede esperar la prosperidad y fuerza del todo de la Nación.

(*Discurso sobre la Agricultura, Comercio e Industria, con inclusión de la consistencia y estado en que halla cada Partido o Veguería de los que componen el Principado de Cataluña (...)*, Arxiu de la Junta de Comerç, MS 143. Text transcrit per Ernest Lluch, op. cit., pàg. 37. Hom creu que l'autor d'aquest *Discurso* és Jaume Caresmar.)

1781

*Menorca, que com a conseqüència de la Guerra de Successió havia passat a pertànyer a Anglaterra, és recuperada per la corona espanyola.

1783

*Anglaterra reconeix la independència dels EUA.

1787

*El Principat de Catalunya té 868.668 habitants, el 7% de la població espanyola. És concedida la llibertat de fabricació a les indústries tèxtils.

1788

*Mor Carles III. Comença el regnat de Carles IV.

1789

*L'escassetat de queviures provoca un aixecament popular a Barcelona i en algunes altres poblacions de Catalunya, que dura del 28 de febrer al 5 de març. A Barcelona, els revoltats esbotzen les portes de la Catedral i toquen a sometent. Hi ha topades sagnants entre el poble i l'exèrcit, que es veu obligat, un cop més, a encarar els canons de la Ciutadella i de Montjuïc contra la ciutat. Es registren incendis. És implantat el toc de queda durant algunes setmanes i, a la nit, circulen pels carrers de la ciutat patrulles especials de vigilància.- El 29 de març es reproduïxen els desordres. La repressió és dura: multes, exilis, condemnes a molts anys de presó, sentències de mort. Malgrat la protesta de l'Ajuntament de Barcelona, els condemnats a mort són executats. Set d'ells són penjats el 24 de maig; aquest dia, Barcelona presenta l'aspecte d'una ciutat deserta: els que no l'han abandonada romanen en llurs cases amb les portes i les finestres tancades.- Els diputats catalans que acudeixen a les Corts que se celebren a Madrid es presenten col·lectivament en nom de la Diputació del Principat de Catalunya; invoquen el record de l'antiga llibertat i procuren marcar, orgullosament, la diferència entre Catalunya i els altres territoris de l'Estat espanyol.- Comença la Revolució francesa.

1792

*Godoy al poder.- Apareix el «Diario de Barcelona». La indústria cotonera del Principat ocupa 80.000 obrers. L'exportació d'indianes catalanes a Amèrica ascendeix a 200 milions de rals.- Guerra de França amb Àustria i Prússia.

1793

*La Convenció francesa i Carles IV es declaren la guerra. Ha començat la Guerra Gran.- 4 d'abril, Carles IV decreta que l'allistament a l'exèrcit sigui voluntari; com a conseqüència, a Barcelona, la Junta de Comerç i altres institucions, com també particulars, alhora que aporten donatius considerables per a l'esforç bèl·lic, organitzen el reclutament de voluntaris: es constitueix una Junta magna que assoleix formar un cos de 800 Voluntaris Catalans de Tropa Lleugera i una guàrdia cívica. En molts altres indrets de Catalunya també s'allisten voluntaris i s'obtenen donatius per a la guerra.- 17 d'abril: el general Ricardos penetra al Vallespir. El dia 20, pren Ceret.- 6 de juliol: el «Diario de Barcelona» enceta la publicació de poemes en català animant a la lluita. Arreu del Principat es venen cançons i romanços, escrits en català, lloant la valentia dels catalans i incitant-los a combatre.- El general Ricardos fa distribuir entre la població catalana del nord del Pirineu una «Declaració»; duu el títol en català i el text és bilingüe: català i francès. Aquesta declaració, però, no té contingut polític de cap mena. Queda clar que Carles IV no pensa reivindicar els territoris del Rosselló, el Conflent i el Vallespir. Per l'agost, les forces del general Ricardos ocupen Vilafranca del Conflent; pel desembre, prenen Banyuls, Cotlliure i Portvendres. L'única bandera que el general Ricardos permet que onegi en els territoris que ha ocupat és la de la França monàrquica. Ricardos, que mor abans d'iniciar la nova campanya, serà substituït pel comte de La Unión.

1794

*L'exèrcit francès contraataca: el 9 d'abril del 1794 entra a la Seu d'Urgell i la saqueja.- 16 de maig: sota la direcció de Joan Escofet, es reorganitza el sometent, que havia estat

suprimit per Felip V.-18 de setembre: amb la caiguda de Bellaguarda, tota la Catalunya del nord del Pirineu torna a ser en poder dels francesos, els quals adrecen al poble una proclama en català. S'hi llegeix: «No solament els francesos deixaran lliure curs a l'exercici exterior del vostre culte, sinó que us deixaran triar el vostre govern civil. No volen pas ésser conqueridors, només ambicionen la glòria d'ésser els vostres germans i els vostres alliberadors; trenqueu tot pacte amb el tirà impietós i amb la seva cor desordenada, que és el catau de tots els crims mes vergonyosos (...) que Catalunya sigui independent i la voluntat de la República Francesa serà satisfeta.».- 17 al 20 de novembre: batalla de Mont-roig, mor el comte de La Unión en la defensa del fort del Roure. Desfeta i desorganització de l'exèrcit espanyol que sofreix prop de 9.000 morts.- 28 de novembre: Figueres és rendeix, sense resistència, als francesos.- A tot el Principat hi ha un intens malestar; hom protesta contra els alistaments, contra els caps militars espanyols, contra el Govern. Es nota un cansament general. S'ha produït una forta tibantor entre els soldats espanyols i els paisans catalans; algunes vegades s'enfronten a trets. Els sometents, sovint, refusen les ordres dels militars.- Els francesos saquegen Besalú.- Entre el novembre i el desembre continua l'avanç, de l'exèrcit francès, que es lliura al pillatge sistemàtic i comet tota mena d'excessos: incendis, assassinats, violacions, tortures, etc. Davant això, a Barcelona i altres indrets de Catalunya, s'aguditza l'hostilitat contra la Cort de Madrid, acusada de traïció, i contra els francesos. En un pasquí es llegeix: «Catalans, traïció, mòria tot traïdor»; en un altre: «A l'arma, valents catalans. Les armes preneu a defensar-vos dels francesos i també del mal Govern i Cavallers.».- A iniciativa de l'Ajuntament de Manresa, l'Ajuntament de Barcelona convoca una Assemblea Catalana que es reuneix a la capital del Principat a partir del 24 de desembre. Hi assisteixen 55 diputats de les diferents comarques catalanes.

1795

*L'Assemblea Catalana continua reunida a Barcelona fins al dia 11 de gener. Després es trasllada a Girona, on es reuneix del 18 al 25 del mateix mes; s'acorda la immediata creació dels Terços de Catalunya, que seran comandats pel mariscal de camp català Joan Miquel Vives. L'Assemblea Catalana actua com una mena de Govern independent; els contactes que manté amb Madrid són purament formularis. Finalment, el capità general la dissol i es nega a autoritzar la constitució d'una Junta de Govern del Principat. Però continuen funcionant les Juntes de Partit Judicial i, de fet, la Junta de Girona, que coordina l'acció de totes les altres, actua com a veritable Junta de Govern del Principat.- Continuen apareixent pasquins contra la Cort de Madrid. Pel febrer, en circula un per Mataró que diu: «Catalans, ja és ocasió de no poder aguantar més: és precís que nos levantem contra el traïdor Godoy i la seva Puta. No ens mirem palpablement com ens venen, no volent dar-nos armes, fer-nos pagar tants tributs i fer destrossar nostres pàtries. (...) No dic més sinó que luego la levantació i fer una bona feina: i qui de nosaltres no voldria seguir, matar-lo».- Entre el juny i el juliol els francesos són expulsats de l'Empordà i de la Cerdanya.- 22 de juliol: amb la Pau de Basilea, la guerra es dona per acabada.- Entre les cançons més populars d'aquesta guerra cal destacar la *Nova i curiosa Cançó dels Miquelets de Catalunya, valents i esforçats, que han pres les armes voluntàriament en defensa de la fe, de nostre rey i de la pàtria* i les *Noves cobles a la nació catalana per animar-los a prendre les armes*.- Apareix l'*Informe sobre la ley agraria*, de Jovellanos.

1796

*Per l'octubre, comença la guerra contra la Gran Bretanya.- Aquesta guerra ocasiona una aguda crisi econòmica al Principat.

1798

*Ignasi i Fèlix Torres Amat comencen a treballar en el seu *Diccionari d'escriptors catalans*.- Mitjana de sous al el període que abraça del 1794 al 1798:

	Peons	Paletes	Mestres
Madrid	121'2	317'7	299'9
Barcelona	210	321'5	390

1799

*Prosperitat en la indústria catalana del cuir. Catalunya ven als mercats de la Península i d'Amèrica de 600.000 a 700.000 parells de sabates.

1803

**Diccionario catalán-castellano-latino*, dels autors Esteve i Belvitges.

1805

*Combat naval de Trafalgar.- A Barcelona hi ha 285 obradors de mitges de seda, un centenar de filatures de cotó, 35 fàbriques de teixits. La indústria cotonera de Barcelona compta amb 20.000 obrers. N'hi ha 90.000 en tot el Principat. Aquesta indústria, valorada en 12 milions de duros, s'enfronta amb una greu crisi a causa de la guerra amb la Gran Bretanya.

1807

*Tractat de Fontainebleau: és acordada l'ocupació francoespanyola de Portugal.

1808

*Pel febrer, comença a entrar a Catalunya l'exèrcit de Napoleó; un important contingent s'allotja a Barcelona i el dia 29, per sorpresa, ocupa totes les fortificacions de la ciutat.- 19 de març: a Madrid, motí contra Godoy. Carles IV abdica a favor del seu fill, Ferran VII; ambdós, juntament amb Godoy, s'entrevisten a Baiona amb Napoleó. Finalment, l'abdicació serà a favor de l'emperador francès.- Amb motiu de les Corts de Baiona, l'Ajuntament de Barcelona redacta, per ésser-hi transmès, el document següent:

IDEAS QUE EL AYUNTAMIENTO DE BARCELONA CONSIDERA PODRÁN CONTRIBUIR PARTICULARMENTE A QUE MEJORE EL ESTADO GENERAL DEL REINO DE ESPAÑA Y DEL PRINCIPADO DE CATALUÑA, Y HA ACORDADO INDICARLAS AL SEÑOR DIPUTADO QUE HA NOMBRADO, PARA QUE PUEDA TENERLAS PRESENTES:

(...) en todas las provincias que tienen fueros particulares se guarde éste religiosamente por todos los Tribunales, y del de Cataluña, por estar mucha parte en idioma particular de ella, se haga una traducción castellana y se imprima al canto del original para mejor inteligencia de los jueces que no poseen el idioma.

Deberían ser llamados a los cargos públicos del país los naturales de Cataluña, sobre todo para las alcaldías mayores, que proveerían los corregimientos, indicando los sujetos, haciendo terna o sexta; de cualquier modo debiendo recaer en naturales del Principado.

(Arxiu Municipal de, Barcelona, Llibre d'Acords (1808). ff. 233-238. Transcrit per Francesc Camps en *Memoria del Ayuntamiento de Barcelona a las Cortes de Bayona sobre las aspiraciones de Cataluña*, «Estudio», any IV, vol. XV, agost 1916, núm. 44, pàg. 268-272.)

*2 de maig del 1808: el poble de Madrid s'alça contra els francesos.- 28 de maig: es constitueix a Lleida la primera Junta Catalana per a combatre els francesos. De seguida, se'n constitueixen en altres poblacions: Manresa, Igualada, etc.- 5 de juny: Girona s'aixeca contra el francès, forma una Junta i es prepara per a la defensa de la ciutat.- 6 de juny: al Bruc, és interceptat el pas a una columna francesa.- Un destacament francès saqueja l'Arbós i hi comet violacions i assassinats.- 14 de juny: per segona vegada, els francesos són rebutjats a la collada del Bruc pels sometents catalans.- Al Principat, s'ha produït un aixecament general contra els francesos.- 18 de juny: a Lleida, es constitueix la Junta Superior del Principat de Catalunya, formada per representants de 12 corregiments; actuarà com una mena de Govern independent. Assumeix totes les atribucions de la Reial Audiència de Barcelona i exerceix facultats legislatives: es declara continuadora de les antigues Corts catalanes. Negocia directament la pau amb Anglaterra i, en quatre anys, posa en peu de guerra quatre exèrcits.- Malestar a Barcelona arran de les arbitrietats i els abusos dels francesos. Molts barcelonins abandonen la ciutat. Pel novembre, el català Joan Miquel Vives, que ha estat nomenat capità general del Principat per la Junta Superior catalana, posa setge a Barcelona. Pel desembre, les forces del general Joan Miquel Vives són dispersades pels francesos a Llinars del Vallès.- 17 de desembre: el general francès Saint-Cyr entra a Barcelona amb tropes de reforç.- S'ha iniciat el procés d'emancipació de les colònies espanyoles d'Amèrica.- Comença un període de decaïment de l'agricultura catalana.

ANTONI DE CAPMANY:

Este cuerpo exánime y desahuciado [Espanya] no podía menearse del hoyo en que el traidor de la patria le había echado, sin que primero se electrizará alguno de sus miembros; y justamente empezó por los extremos. Cada Provincia se esperezó y se sacudió a su manera. ¿Qué sería ya de los españoles, si no hubiera habido Aragoneses, Valencianos, Murcianos, Andaluces, Asturianos, Gallegos, Extremeños, Catalanes, Castellanos, etc? Cada uno de estos nombres inflama y envanece, y de estas pequeñas naciones se compone la masa de la nación. (...)

(Antonio de Capmany: *Centinela contra los franceses*, Manresa 1808, pàg. 46.)

1809

Pel maig, és descobert a Barcelona un complot antinapoleònic d'àmplies proporcions. S'obre procés contra 18 inculpats, dels quals 12 són absolts, 1 condemnat a presó i 5 condemnats a mort i executats. Pel desembre, després de 8 mesos de setge, Girona es rendeix als francesos.

ANTONI DE CAPMANY:

En las provincias de la Corona de Aragón se elegía también a los procuradores entre los miembros de sus consejos, pero los cargos no eran perpetuos, vitalicios ni hereditarios, como en la Corona de Castilla, sino anuales y electivos, por sorteo dentro de la misma matrícula municipal, compuesta únicamente de ciudadanos y del estamento popular, con la exclusión de los nobles y de los caballeros, cuya clase ya tenía representación propia en las Cortes. En las actas de éstas, que eran tan libremente constituidas como podía permitirlo una monarquía, se leen y se oyen las palabras patria, pueblo, nación, constitución, libertad, nombres que nunca pronunciaron ni las leyes ni los legisladores en las Cortes castellanas, en donde no suena nada más que la palabra reinos, representados como provincias por un cierto número de ciudades. Eran sólo dieciocho las que disfrutaban de este privilegio y no había más villa que la de Madrid, mientras que en la Corona de Aragón, que no medía ni la tercera parte de la de Castilla, disfrutaban de voto a Cortes diecinueve ciudades y setenta y nueve villas.

(Informe presentado a la Comisión de Cortes. Vegeu Artola: Los orígenes de la España contemporánea, Madrid 1959, pàg. 459-460.)

1810

*El 8 de febrer del 1810 Napoleó signa un decret en virtut del qual s'estableixen Governos particulars, independents de Madrid, a Biscaia, Navarra, Aragó i Catalunya. Com a conseqüència, el mariscal Augereau, cap suprem de les forces franceses al Principat, proclama solemnement la constitució del Govern de Catalunya; aquesta proclamació és feta en català i en francès. També en català i en francès publica diferents manifestos dirigits al país. El català és proclamat idioma oficial. La bandera catalana és hissada al costat de la bandera francesa.

TOMÀS PUIG:

Philippe quint (...) dépouilla la Catalogne de tous ses privilèges et exemptions, et abolis toutes les institutions Républicaines, dont les catalans étaient si fiers. (...) Bien loin de détruire les prérogatives des peuples de Catalogne en leur donnant le Plan d'Organisation de l'Empire Français, on

établirait au contraire, des formules libérales par le moyen d'un Gouvernement Mixte entre le Républicain et la Monarchie. Ses dispositions feraient renaître leurs anciennes habitudes pour lesquelles ils conservent encore, de l'enthousiasme, et ils croiraient avoir réellement decouvert leur ancienne existence politique.

(Arxiu Tomàs Puig, Rupià. Documents 1810. *Projet d'un Plan d'Organisation Politique de la Catalogne*, 24 febrer 1810. De l'obra de Lluís Maria de Puig i Oliver, *El Pensament polític de Tomàs Puig*.)

*22 de març del 1810: per disposició del corregidor de Barcelona, Pujol i March, el «Diario de Barcelona» es converteix en «Diari de Barcelona i del Govern de Catalunya». A partir del dia 11 d'abril canvia aquest títol pel de «Diari del Govern de Catalunya i de Barcelona», que es mantindrà fins al 28 de febrer del 1814.- 2 d'abril: el mariscal Augereau decreta una amnistia per a tots els qui havien fugit de Barcelona. Augmenta el nombre de catalans favorables a Napoleó i n'hi ha que accepten d'incorporar-se a l'exèrcit pel sistema de quintes. En trobarem lluitant a l'exèrcit francès, i al costat dels francesos actuaran diverses companyies de gendarmes compostes només de catalans; a Barcelona (1812) es formaran dues companyies de Caçadors distingits de Catalunya.- Per l'abril, cau Lleida en poder de l'exèrcit napoleònic, que, poc temps després, ocupa Fraga i Mequinensa.- 26 de maig, Augereau és rellevat del seu càrrec. El substituiran Macdonald i Maurice Mathieu; l'un serà governador general de Catalunya, l'altre governador de Barcelona.

TOMÀS PUIG:

(...) Dans cette province, l'on ne parle que l'idiome catalan et point du tout la langue espagnole; non obstant que le gouvernement antérieur eut pris toutes les mesures possibles pour obtenir cette avantage. Sous une autre considération, il ne serait pas régulier, que la Catalogne, formant un Gouvernement séparé du reste de l'Espagne, adoptait la langue d'une Nation que ne la domina plus.

Que la Catalogne soit réunie à la France ou qu'elle forme un gouvernement particulier; la politique dicte, d'y faire oublier tout ce qui a rapport à l'Espagne. (...) L'industrie de la Catalogne, était supérieure à celle des autres provinces d'Espagne. (...) Le Code catalan sur le commerce, est le premier que l'on connaisse. Il a été adopté par différentes nations. (...) Le catalan est actif, calculateur, bon marin, négociant et ami de l'argent. Cette dernière qualité, les a fait appeler par quelques politiques, les hollandais d'Espagne. (...) La politique exige pour la consolidation du système fédératif de l'Europe, que la barrière des Pyrénées soit affranchie, et que toutes les places fortes de l'Espagne, qui sont presque de ce coté de l'Ebre, soient à la disposition de la Nation chef de la Fédération. L'intérêt de la France et de la Catalogne, veut que l'Espagne ne reste pas trop puissante.

(*Rapport présenté à Son, Excellence, le Maréchal d'Empire Macdonald, Duc de Tarente, Gouverneur Général de la Catalogne, par le Docteur, Don Thomas Puig*,

Corregidor de Gerone, en Mai, 1810, Girona, 31 de maig de 1810. Transcrit per Lluís Maria de Puig i Oliver, a l'op. cit.)

*24 de juny del 1810: apareix a Girona el bisetmanari «Gasetta del Corregiment de Girona», escrit íntegrament en català (segons sembla, obra personal de Tomàs Puig).- 15 d'agost: les autoritats franceses indulten 27 presos que estaven condemnats per rebel·lió.

JUNTA SUPERIOR DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA:

(...) la Junta (...) no debe omitir aquí dos consideraciones (...):

Es la primera: Que aunque desde luego deben reconocerse las ventajas políticas que resultarían de uniformar la legislación y los derechos de todas las provincias de la Monarquía para que no quede ésta después de la actual crisis hecha un cuerpo compuesto de partes heterogéneas, con todo, cuando no pensase así la pluralidad, o cuando insuperables obstáculos se opusiesen a la realización de esta medida saludable, en tal caso, debe Cataluña no sólo conservar sus privilegios y fueros actuales, sino también recobrar los que disfrutó en el tiempo en que ocupó el Trono español la augusta casa de Austria, puesto que los incalculables sacrificios que en defensa de la nación está haciendo la constituyen bien digna de recobrar sus prerrogativas; y tan extraordinarios esfuerzos de fidelidad y amor a su soberano han de ser poderosos para borrar de la estimación y aprecio hasta la menor sombra de pasados y lejanos acontecimientos.

En segundo lugar parece muy probable que se establezca un cuerpo nacional permanente que sea una segura guarda de los derechos del pueblo, que, armado de la confianza de éste, dé a las providencias del gobierno el concepto de conveniencia y de justicia que sólo puede inspirar la aceptación pública, que siendo el depositario de las leyes constitucionales de la nación, imponga a todos, sin excepción los miembros del Estado, el deber sagrado de contenerse dentro del círculo de la autoridad que le prescriban; y sea un dique contra la virtud extensiva que tiene naturalmente toda fuerza, siempre que no se le oponga otra fuerza capaz de contenerla. Bajo esta idea de la que la junta supone penetrados a casi todos los españoles instruidos, tal vez no sería sino muy útil el que, a ejemplo de este gran Consejo representante de toda la nación que ha de residir en la Corte, se formase en cada una de las provincias una Junta o Cuerpo en representación que tuviese el mismo objeto con sujeción y relación a aquél y con limitación a la esfera de su provincia.

Tarragona, 13 agosto de 1810.

Por acuerdo de la Junta Superior, don Felipe Aner de Esteve, vocal secretario interino.

(«Exposición de las principales ideas que la Junta Superior del Principado de Cataluña cree conveniente manifestar a los señores Diputados de la Provincia que en representación de la misma pasan al Congreso de las próximas Cortes». Publicat per Frederic Rahola: «Los diputados por Cataluña en las Cortes de Cádiz», *Memorias de la Academia de Buenas Letras*, vol. IX, Barcelona 1912. pàg. 52-53.)

*24 de novembre del 1810, acte inaugural de les Corts de Cadis. N'és elegit president un català: Ramon Llätzer de Dou.

1811

*2 de gener del 1811: l'exèrcit de Napoleó entra a Tortosa.- 28 de juny: Tarragona és ocupada per l'exèrcit francès, que, al mes següent, ocupa Montserrat. A les Corts de Cadis, s'hi discuteixen els articles de la Constitució relatius a la divisió territorial de l'Estat espanyol. Intervenint-hi el 2 de setembre, diu:

FELIP ANER D'ESTEVE:

Quisiera saber, antes, qué se entiende por división del territorio español (...) Si se entiende dividir las provincias que tienen demarcados sus territorios bajo cierta denominación como Cataluña, Aragón, etc., añadiendo a una lo que se desmiembra de la otra, desde ahora me opongo (...) ¿Sería razón de política que a éstas, que tienen unas mismas costumbres y un idioma, se les separase para agregarlas a otras provincias que los tienen diferentes? Nadie es capaz de hacer que los catalanes se olviden que son catalanes. Ahora menos que nunca debe pensarse en desmembrar la Provincia de Cataluña, porque tiene derecho a que se conserve su nombre e integridad. Y así, si se trata de desmembrar el pueblo más mínimo, me opongo a la más pequeña desmembración.

(Transcrit per Enric Jardí en *Els catalans de les Corts de Cadis*, col. Episodis de la Història, Rafael Dalmau, Ed, Barcelona 1963, pàg. 49.)

*El general Decaen substitueix Macdonald en el càrrec de governador general de Catalunya.

1812

*La fam comença a fer estralls al Principat. Pel gener, tot el Regne de València cau en poder de l'exèrcit napoleònic.- 2 de gener: apareix la «Gazette de Gironne», en francès i català el primer número (a dues columnes), en francès i castellà a partir del segon.- 26 de gener: el Principat de Catalunya és dividit pels francesos en quatre departaments: Andorra i la franja aragonesa compresa entre Fraga, Mequinensa, Fabara i l'Onasp són incorporats a Catalunya. Cada dia els francesos van ocupant nous llocs importants en l'Administració, eficaç i respectuosa amb la gent del país. Durant aquest període les relacions entre catalans i francesos milloren.- 18 de març: és promulgada la Constitució

de Cadis.- Pel desembre, l'exèrcit de Napoleó, desfet, s'ha retirat totalment de Rússia.- És restablerta pels francesos la Universitat de Barcelona i abolida la que va crear, a Cervera, Felip V.

1813

*Per acord de les Corts de Cadis, és abolida la Inquisició.- En els territoris ocupats pels francesos, ja havia estat abolida des que s'inicià l'ocupació.- Pel juny, els francesos són derrotats a Vitòria per les forces angloespanyoles, Josep I haurà d'abandonar la Península bo i renunciant a la Corona d'Espanya.

JAUME CREUS:

Yo soy diputado de una Provincia que ha sabido sostener la libertad de sus diputados en otras Cortes y si no la tienen en las presentes no podrá mirarlos con indiferencia.

(Corts de Cadis, sessió del 23 de juliol de 1813. Transcrit per Enric Jardí, op. cit., pàg. 44)

*29 de juliol de 1813: protegit per l'esquadra britànica, l'exèrcit angloespanyol desembarca pels voltants de Tarragona. Els exèrcits francesos de València i del Principat s'hauran de replegar. Per l'octubre, Napoleó és derrotat a Leipzig.

1814

*22 de març del 1814: Ferran VII, que havia signat un tractat amb Napoleó, retorna a la Península amb l'aquiescència dels francesos.- 6 de juny: els aliats entren a París, 8 de juny: Napoleó abdica. Lluís XVIII, de la dinastia destronada per la Revolució francesa, esdevé el nou rei de França.- 28 de maig: les últimes forces franceses abandonen Barcelona.